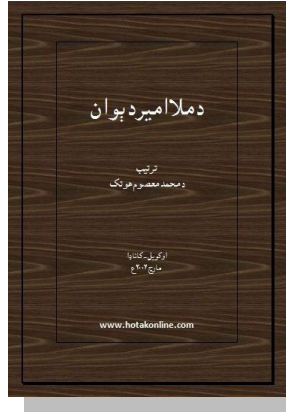

دملا امیردپوان

ترتیب
دمحمد معصوم هوتک

اوکویل-کاناڈا

مارچ ۲۰۲۲ ع

Ketabton.com
www.hotakonline.com

ملا امیر او د پوان بی

د ملا امیر د پوان دغه نسخه ، چې ماد چاپ له پاره تیاره کړه ، ماته د ۱۳۲۵ ش کال په سر کې په کندهار کې لاس ته راغله او ترکتلو وروسته یې راته څرگنده سوه چې دانسخه دارو ا بناد حاجي دوست محمد پرېڅ له کتب خانې راوتلې وه^۱. حاجي صاحب مرحوم پخپل قلم ځای ځای د شاعر نوم دنوموړي خطي نسخې پرڅنډو کښلې و^۲.

د ملا امیر د پوان د حجم له مخې وړوکی د پوان دئ او (۸۰) غزلي او نظمونه لري خود الفبې د ټولو پټيو غزلي پکښې سته. د پای پاني بي د (ياء) ردیف ته رسېدلي دي خو څو پاني بي کنډوي. مادانسخه تر موندلو څو میاشتي وروسته د زېري په جريده (د ۱۳۲۵ ش کال ۹ - ۱۰ گڼه) کې معرفي کړه او دهغي ليکنې لنډيز دلته مکرر رانقلوم:

^۱ حاجي دوست محمد پرېڅ د سراج الملت والدين امير حبيب الله خان د پاچهۍ په دوهم کال (۱۲۸۲ ش) په کندهار کې زېږېدلی او د ظاهر شاه د پاچهۍ په شپږ دېرشم کال (۱۳۴۸ ش) په کندهار کې وفات او پخپله پلرنۍ هديره کې ښخ دئ. پلار يې قيام الدين خان اونيکه بي محمد يوسف اخوندزاده نومېدی. د حاجي دوست محمد پرېڅ پېشه سوداگري وه او د څور لسمې هجري شمسي پېړۍ په دېرشمو کلونو کې يې د کندهار د شاه بازار په ختيځه راسه کې د پونبلي چارو شمال ته د خارجي بوټونو پلورنځی درلود. حاجي صاحب په پښتو ژبه د نثر په برخه کې قلم چلاوه او يوه غني کتابخانه يې درلوده چې د پښتو وپارسي و عربي ژبو خطي نوادري پکښې خوندي کړي وو. دده کتابتون په کندهار کې دارو ا بناد محمد حليم سلېمي (۱۳۸۴ ش مړ) تر کتابتون وروسته د خطي نسخو د کيفيت او کميت له درکه مشهوره کتابخانه وه. د بايزيدروښان نوې موندل سوې رساله ، چې د علم درسا لې په نامه په ۱۳۲۴ ش کال دارو ا بناد سرمحقق دوست شينواري په سريزه او سمون په کابل کې خپره سوه ، د حاجي دوست محمد پرېڅ له کتابتون څخه راوتلي وه. د حاجي دوست محمد پرېڅ زوی نور احمد پرېڅ هم د پښتو ژبې ليکوال او د طلوع افغان اخبار پر کاره همکارو. نور احمد پرېڅ په ځواني کې مړ سو (دی بايد له اروا بناد پوهاند ډاکټر نور احمد پرېڅ سره مغالطه نه سي).

^۲ زه (هوتک) د نوموړي ليک دده د کتابتون دنورو نسخو د کتلو له خاطره پېژنم او زما په کتابتون کې د حاجي دوست محمد پرېڅ په قلم داخوند دروېزه دمخزن الاسلام ځيني برخي سته چې دخپل کتابتون د يوې نسخې او دارو ا بناد سلېمي د کتابتون دکومي نسخې تر مقابله کولو وروسته يې ياد ا ثبت کړي دي. د حاجي صاحب مرحوم ليک په نسبتاً ښکلو خطونو کې راټلای سي.

د ملا امیر دیوان

ملا امیر د خور لسمي هجري قمري پېړۍ په سرکي په کندهارکي يوله هغو شاعرانو څخه و ، چي مردف دېوان يې درلود او شعرونه يې دخلکو خولوته لوېدلي وو . هسي خوپه پښتنو شاعرانو کي مـورـد (امير) او (امير محمد) په نامه څوتنه پېژنو ، خوپياوړي محقق پوهاند عبدالشکور رشاد د پښتانه شعراء په دريم ټوک (۸۲۷ مخ) کي د امير په نامه يو شاعر معرفي کړی دئ ، چي زموږ تریبـحـث لاندي ملا امير سره يې ځيني گډه وجوهات سته . دی ليکي :^۳ امير په خټه پوپلزی و ، د کندهار د تلوکان^۳ په کلي او سپده دده د پښتو مردف دېوان شته او د پارسو او عربي دېوانونو د لرلو په باب يې هم خبري کيږي دده ژوند د ۱۲۹۱ هـ ق کال^۴ په حدودو کي ټاکلای شو او عمر يې تر ۹۵ کالو پوري رسېدلی دې . له دېوانه څخه يې معلومېږي ، چي د ژوند وروستي کلونه يې په گرش (هيلمند) کښي تير کړي دي .^۵

ددغي ليکني په استناد د ((فرهنگ زبان و ادبيات پښتو)) محترم مولف هم دده يادونه کړې ده . په پښتانه شعراء کي د امير د کلام د (ی) ردیف څلور پښتو بيتونه خوندي دي . زه په غوڅه توگه حکم نه سم کولای ، چي (امير) او (ملا امير) به يوسړی وي . د (امير) په باب خو لوی محقق پوهاند رشاد ليکي ، چي ظريفه او شوخه طبعه يې درلوده . د ملا امير په دېوان کي مادظرافت او شوخی صريحه نمونه ونه موندله . خو د عصر او وخت نژدېوالي اود اوږده عمر تېرول او د ملا امير په

^۳ تلوکان د کندهار د پنجوايي ولسوالۍ مربوط کلی دئ ، چي د کندهار ښار لويديځ لورته پروت دئ .
شاوخوا يې دانگور و باغونه دي . د پښتو او فارسي ژبي شاعر او د تاليفاتو څښتن ساگزی ملاحسن اخوند (۱۱۷۷- ۱۲۴۵ هـ ق) د همدغه تلوکان دئ . فارسي دېوان يې چاپ سوی دئ . زما (هوتک) سره يې يوه ښکلې قلمي نسخه سته ، چي دهرات د نائيب الحکومه سعد الدين خان د زوی عبدالعلي خان (خان آغا ؟) په پرمانيست د (محمد رحيم الکوزي قندهاری الاصل ساکن هرات) په قلم ليکل سوی دئ .
^۴ دغه کال په پښتانه شعراء کي ۱۳۹۱ هـ ق راغلی دئ ، چي چاپي غلطی ده . دغه غلطی زما په پورتني مقاله کي ، چي په (زيري) جريده کي خپره سوی ده ، بياتکرار سوی ده . د مقالې تراچاپ وروسته ما افاضل استاد په دې باب خبري هم وکړي او ما وعده ورکړه ، چي دغه غلطی به يو وخت سموم . دادئ اوس اووه ويستمه د مارچ ۲۰۰۶ ع) مي خپله ژمنه پوره کړه .

دملا اميرديوان

دېوان کي د (نهرسراج ويالې) يادونه⁵ (۱) بيا هغه وجوهات دي، چي ددوي ترمنځ شريک دي. د اوسنيو ماخذونو، روايتو او دېوان څخه دا فيصله گرانه ده، چي ((امير)) او ((ملا امير)) به يوشاعروي. په هر صورت زه اوس دې د ((ملا امير)) په نامه د موجوده دېوان له مخي تاسي ته درېپېژنم او دېوان يې درته معرفي کوم. نوره څېړنه به راتلونکي ته پرېږدو. گوندي داسي مواد لاس ته راسي، چي ددې موضوع له سپينېدو سره مرسته وکړي.

زما د کتابتون په خطي نسخو کي د ملا اميرديوان سته، چي نوم يې ((مخبر العشق جديدي)) پرايښي دئ. ديوان مردف او دپاي له خوانيمگري دئ. د وروستي پاني رکاب يې (خما مقصود) ليکلي دئ، چي دا کلمات دراتلونکي مخ دلومري بيت شروع ده. نسخه پر عادي کاغذ په توره سپاهي ليکل سوي ده او دې پر بې سليقي او بېسواده کاتب کار معلوميري. څرنگه، چي دېوان نيمگري دئ، دکاتب نوم او د ليکلو کال يې نسته. د دېوان پر څنډو څو ځايه ۱۳۲۷ او يو ځاي ۱۳۲۸ کښل سوي دي. نه پوهېږم، چي د اېه د ليکلو کال يا کلونه وي که يا؟ د دېوان ټولي غزلي اتياوو ته رسيري او د (ي) رديف هغه څلوربيته، چي د پښتانه شعراء په دريم ټوک (۸۲۷مخ) کي خوندي دي، دلته نسته. که (امير) او (ملا امير) يوشاعروي، نو بيا يې دغه بيتونه به په هغو پانوکي وي، چي ضايع سوي دي. د دېوان پيل داسي دئ:

له بسم الله وروسته. هذا کتاب مخبر العشق جديدي.

نن مشغول سه په الحمد و په ثنا په دهان کښي دي چليږي ژبه ستا

⁵ د نهرسراج د ويالې يادونه زه پردې خبره دليل بولم، چي ملا امير په هيلمند کي هم استوگنه کړې ده او احتمالا په ((گرش)) کي.

د ملا امیر دیوان

هر بنده لــــره لازم ثنا گويي ده په قرآن کښي بيان کړي پاک مولا

++++

له د پوان څخه يې مادده د ژوند په باب زيات مشخص ټکي ونه موندل .
دامير حبيب الله (۱۳۱۹ - ۱۳۳۷ هـ ق) يادونه يې خوځايه کړې ده:

د سراج المله والدين بنــــه د بده ده
ملا امير دده دو عاگوى⁶ نه د فرنگ يم

او يا:

د پردي عــــمرد امير حبيب الله وي
تر سايه لاندي ناست امتيان ستا محمد
تل مشغول د قندهار پــــه آبا دي ده
اوس مشغول په نهر سراج نهر اعلی محمد
نهر سراج به خدای معمور که وخت نژدې دی
ملا امير فقير دو عاگوى ده هر صبا محمد

د نهر سراج واله (ويا له) په ۱۳۲۵ هـ ق کال دهيلمند له رود څخه افتتاح
سوه⁷

د د پوان د (ب) ردیف ديوي غزلي مقطع داسي ده:

د يار لس صدی هــــم شپږ ويشت کاله
وو تېر شوي ملا امير بيان کوي له هره باب

⁶ ((دوعاگوى)) بايد دوي څپې ولوستل سي.

⁷ حبيبي - عبدالحی پوهاند - دافغانستان تاريخي بېنېليک - ۲۲۲ مخ

دملا اميرديوان

ديارلس سوه شپرويشت هـ ق كال داميرحيب الله دپاچهي اووم كال
دئ. له دې ټولو خبروځه څرگندېږي ، چي داميرحيب الله دپاچهي
دوران دملا امير د شاعري د اوج زمانه ده . په دغه وخت كي دى سپين
ږيرى دئ ځكه وايي :

ملا اميرپه سپينه ږيره تل ژړا کړي
راشه زما پرغريبى وکړه پوښتنه

++++

اشعاريې دده پر علم او پوهي باندي شاهدي ورکوي . دتصوف خوايې
درنه ده . اخلاقي شعرونه هم لري . له اشعاروځه يې معلومېږي ، چي
ملا اميرپه سلوک کي دنقشبنديه طريقي پيرو دئ . دسلوک اوسير
پراوونه داسي بيانوي :

دوحدت له باغه درخته رانېکاره شوه
نه يې مثل په زمين لکه نشتر و

.....

د توحيد ترسوزن ووزه که يکتا يې
که دوتا يې ځان يکتا کړه يک بشر

.....

محبت د خدای نـهال پر خپل زرگي کړه
او بـه يې په چشمه د شريعت
اسـم ذات د زړه صيقل د سالکانو
تصفيه د زړه راځي پـه طريقت
بيا به کشف و کرامات درته حاصل شي
پوشیده لـره دا حال د حقيقت
معرفت مي شناخت د خدای پر خپل طاقت ده

دملا اميرديوان

((ملا امير)) تعريف کــــوي دمعرفت

په دېوان کي يې يوه تقريبا بشپړه فارسي غزله او خوشير وشکر بيتونه سته. فارسي شعريې دتيتي سويې شعردئ او خوندرنه دئ.^۸

+++++

+

دادهغي ليکني لنهيزو ، چي ماشل کاله وړاندي دکابل په زېري جريده کي خپره کړې وه^۸. تردې وروسته مي ددېوان قلمي نسخه د چاپ له پاره تياره کړه. اودتيارسوي متن يوه برخه مي (د ق ترديفه) پخپل خط په يوه جلا کتاب کي پاکنويسه کړه اونورکارله گران هيواد څخه دراوتلوله اسيته نيمگورپاته سو. دامتن اوخطي اصل يې له هيواده راته زمامورکراچي ته راورساوه اوماياله خانه سره کاناداته راوړ(۱۹۹۲ع). سرکال مي دکاغذوله منځه دامتن راوايست له سره مي وکوت اوکمپيوټري چاري مي يې بشپړي کړې اودخپلو هغو ليکنو په تاخچه کي به يې کنسېرډم، چي زماناچاپ اثار دچاپ په انتظار پکښې پراته دي.

دنوي کتني په ترڅ مي لازمه وبلل داخوتکي نورهم پرخپله پخوانۍ ليکنه باندي ورزيات کړم:

ملا اميردمتوسطي درجې ملا ، دتيتي سويې شاعر، دلورجوش و خروش مخلص سالک دئ اوپه سلوک کي دنقشبنديه طريقي لاروي دئ. دېوان يې له يوڅوغلورپرته نورټول دسيراوسلوک مسئلوته وقف کړئ دئ اودتصوف غامض اوپېچلي موضوعات يې په ډېرساده

⁸ دنوموړي مقالې بشپړمتن زما دناچاپه اثر "کچکول" په لومړي ټوک ۲۲ مخ کي خوندي دئ.

دملا اميرديوان

شعري بيان ڪري دي. دده شعرله لويه سره هم فوق العاده ساده اوله هنري مزيتته خالي دي اوفني کمزوري، قافيوي نيمگرتياوي اودوزن ناهماهنگي. بي دلوستونکي مخي ته ڊپري راڻي، خودتصوفي اړخ زياتوب بي دشعري قابليت د نه ورتيا له امله دشعر خوند ورننگ نور هم ورپيکه ڪري دي. ده ته خپل شعرکله کله دومره لورنڪاره سوي دي چي وائي پخته کار سالک به بي په بيان پوهبري (د ن رديف) خو حقيقت دادئ چي دده په شعري مفاهيم بيخي په ساده پيرايه کي بيان سوي دي. شاعرتي دسيروسلوک او طريقت پرورشوباندي خان بالغ بنڪاري اود دستار ترلومه لري (د ع رديف) خو خاي خاي بيا پخپله ورته خان ناقابل ايسي (د ف رديف). شاعر دسلوک دلاري خطرات هم له پامه نه دي اچولي اود آيات وحديث په استشهاد وائي چي په طريقت تربل هر مسلک د ملحدی خطر ډيره ده (د ه رديف). دي دخطر خاي هم دخپلي تجربې او پوهي له مخي نويو سالکانوته وربسي (د ن رديف).

شاعر غواري دځينو کلماتو په راوړلوسره خپله تواضع اوانڪسار تمثيل ڪري اود خان له پاره د (کمينه، دون همته...) کلمات ڪاروي خو ددغو کلماتو مروجي معناوي دعجزو انڪسار بنڪارندويي نه کوي، بلکي استعمال بي دلاسه لاد شخصيت ددرناوي پله سپکوي.

دملا اميرپه دپوان کي ديولتاريخي پېڻيو يادونه سوي ده چي مايي دلومري وارمرفي په ليکنه کي مثالونه راوړي دي اوتاسي بي يوه برخه وړاندي ولوستل (دسراج الملت والدين اميرحبيب الله خان، دکندهار دنايب الحکومه يادونه اودنهرسراج دويالي دکيندلوکار). ددي پر څنگ دي وطن ته دروسانودراتگ خبرداري اودهغوپه مقابل

دملا اميرديوان

کي دغزا او جهاد هڅونه کوي (د * و * رديف) چي مادهمدي متن په (۲۱) مخ (۱) حاشيه کي تبصره پرکړې ده.

دملا امير شعري ژبه په عمومياتو کي دلويديځي لهجې ځانگړتياوي لري او په خصوصياتو کي بيا د هيلمندا وروزرگان د شاوخوا پښتنو ژبه تمثيلوي. دی ځای ځای د شعري اړتيا له اسسته د کلماتو وروستي حرکتونه غورځوي او نعمتونه د نعمتون په شکل کاري.

داوه هغه ټکي چي يادونه به يې دملا امير د شعريه پوهېدلو کي مرسته وکړي.

محمد معصوم هوتک

اوکويل - کاناډا

۲۷ مارچ ۲۰۰۲ع

دملااميرديوان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

نن مشغول شه په الحمد و په ثنا
په دهه ————— ان کښي دي چلېږي ژبه ستا
ه ————— ربه لازم ثنا گوښي ده
په ق ————— ران کښي بيان کړي پاک مولا
صد درود و صد ————— لامه دي انعام وي
له ما خ ————— واره امتي پر خپل پېشوا
ه ————— م پر آل ه ————— م پر اصحابو دده باندي
ه ————— م پر واره گذشته و و انبيا
که ظاهر ————— رباطن الف شوې مردانه يې
په لباس د (ج) په پت شي س ————— رتپا⁹
که د (ز) نسبت دي و ک ————— و خپل نفس ته
پر دغه ————— تقصير همېش ک ————— وه ژړا
ښه محکمه پيال ————— ه نوش د قناعت کړه
بې صبري ده بدبختي ل ————— وويه بلا
شفقت د فقير و ع ————— ظ و نصيحت دی
زياتي نه ل ————— ري قدرت د ضرب پر چا
راش ————— ه و نيسه محکم دربار محکمه¹⁰
خان ورگ ————— ک ————— په مجلس دا وليا
هر گناه ل ————— ره زنگه ————— ونه پر زړگي دي
آيينه د زړه ل ————— ه زنگه ک ————— په صفا
که صادق يې يک بيني يک جهتي ک ————— په
د ت ————— و حيد پر لار ت ————— لای نه شي دو بين بيا

⁹ سرتپا = سرتريا

¹⁰ دانيم بيتي کت مټ وليکل سو

د ملا امیر دیوان

گمراهان د زمانې تر حساب تېر دي
(ملا امیره) کناره شه له هر چا

که ساقی راکه جامونه دکوثریا
په کارنه لورم دنیاو سیم و زریا
هست می ستا په هست موقوف ده فضل و کړې
پرخپل هست باندي دهست و کوره نظریا
په نظر دکام لانونمی منظور کړې
معتکف دي د درباری م هم د دریا
ممکنات چي رب پیدا کوره په قدرت خپل
دا هـه دي نښانی د پیغمبریا
هیخ د حسن سیال (بی) نشته په دنیا کښی
سیالی نه که ستا لکه رنگه شمس قمریا
چي پیدا یی ستا لکه رویه کل اشیا کړه
پاک الله پرتا عاشق ، تی¹¹ کړې اظهاریا
و دیدن ته دي محتاج شـه و گدای دي
که روزي می ستا دیدن شي په محشریا
زه چي مست ورنده د زمانې یم
د پرستان رندان هـه دي ستا دریا
عشق دي هسی سرگردان کرم په عالم کښی
نه پوهېرم په خپل نفع و ضرریا
بی صبری می شوه غالبه ستا په عشق کښی
قناعت پیاله که راکـه پقدریا
دهجران په اورمی مـه سیخه صنمه
(ملا امیر) که مـه فرح کړې په نظریا

¹¹ تی = ته بی

د ملا امير ديوان

صدقه شه صدقه شه دل و جان زما
 تـردیدن و تـردیدن دخیل جانان زما
 یـودیدن و عاشقـانـولـره بس ده
 همبشه دوی ثناخوان دي د خوبان زما
 منتـظـر و رتـه و لـاړـدي بي اختياره
 که معـمـور شي په دیدن دگل ريحان زما
 نه له سترگـو غاښـپـري نه په سترگو برابرده
 لار د عقل نشته چي څرگنده شي سبحان زما¹²
 هيڅ تعليم و عاشقـانـو و ته نه شي
 دواړه کـونـه دي پرې ايښي پر جانان زما
 شابـس شابـس د عـاشـق پـر همت باندي
 چي يک بين شو يک جهته پرميدان زما
 (ملا امير) غريب دو بين دي تي¹³ يکبين کړه
 رب کریم ده هم رحيم ده هم رحمان زما

چي طالب شوم دمطلوب
 په کال سلب شوم مسلوب
 هسبي رنځ را باندي راغی
 په مثال لکه ايوب
 د عشق دارنگ سخته زورده
 بي بصرکي¹⁴ عشق يعقوب
 که معشوق هر خو جفاکري

¹² ددې بيت څپې د غزلي دنورويبتود څپو پريرتله زياتي دي.

¹³ تي = ته بي

¹⁴ کي = کړي

دملا اميرديوان

وعاشق ته وي مرغوب
عاشقان چي هميشه ژاري
بمباران دي په مقبولوب
له دي رنجه به روغ نه شي
بسي ديداره د محبوبوب
د عشق هسي غالب كارده
خوار عاشق كاندي مغلوب
پخته كار عاشق هغه ده
چي خپل عشق كاندي محبوب
كه مخلوق تي عشق ظاهر شي
بسه يسي نه بولي كټب
ربه عشق مي پوښيده كړي
هم پر شرق هم پر غروب
له نقصانه عشق نگاه كړه
نفس حاضره پر شمال هم پر جنوب¹⁵
ملا امير غريب بيان كوي له عشقه
په مثال لکه مرغه اخلي حبوب¹⁶

له كامله پيالنه نوش كه په شتاب
پرهېزي شه له گنا كه اجتناب
خپل باطن كړه پاكيزه له هره حېثه
خان لايق كړه چي منظور شي دا حباب
بعضي خلك په ظاهره پر آراسته وي
په باطن كي خباثت وي بي حساب

¹⁵ دانيم بيتي څلور څپي زيات دي

¹⁶ حبوب = داني . جمع يې حبوبات دي

دملا اميرديوان

بعضي خلگ په باطن سم آراسته وي
په شريعت¹⁷ وي هم ملامت هم په کتاب
دغه دواړه نقصاني په آخرت وي
چي حاضر شي په ميدان د سوال جواب
بختورده چي ظاهر باطن (بي) دواړه¹⁸
برابر د شريعت شوه د وهاب
راشه ټينگ پر شريعت شه که دانا بي
په شريعت به مفتوح شي د جنت باب
که خراغ د شريعت خدای په لاس درکړي
و بنه نور ته بي عاجز ماه و آفتاب
هغه څوک چي ردوي حکم د شرع
خلاص به نه شي د دوزخ د سخت عذاب
پت پنهان له خپله خدایه مشغولا کړه
د صدیق د سيني بوی تئ¹⁹ د کباب
کاملان مي غوصان د عشق د بحردي
خان جهان وځني هېر غرق په درياب
پيروي د کامل وکړه که صادق يي
زموږ په لاس ده د قرآن محکم تناب
ديارلس صدي شپږو بيشته کاله وو تېر شوي
ملا امير بيان کوي له هره باب

که وصال د جانان غـ و اړي په قيامت
په اخلاص و پـه تصديق و کړه طاعت

¹⁷ شريعت دلته د عوامو په شان دوه څپه بيز بايد ولوستل سي.

¹⁸ اصل: هغه بختورده چي ظاهر باطن دواړه

¹⁹ تئ = تلئ

دملا امیردیوان

په مجلس د دلبران — ووبه ورگ — شي
که دې ترک ک — دد ن — یازبب وزبنت
بې — قاده داد ن — یاهيخ باورنشته
په — مثال لکه تېزبادخي په سرعت
په دنيا پسي ه — لاکه زمانه ده
ابليس کاندي ح — رص غالب ترقناعت
دانایان مي دي مشغ — ول دیار په مینه
پروانه که د دنیا پ — ه زیان کثرت
اولیاء خ — دای نازولي په دوه کونه
بنه دیدار به ور عطا ک — پي هم جنت
توکل مو پر خپل خ — دای زموږ مو منانو
بې ل — ه خ — دایه تکیه نشته دراحت
بنه ت — قواو همت خوی د مسلمان ده
د شیطان تاب — عان ډک په خباث
امان را ک — پي د ابليس د بده خ — ویه
دده خ — وی ده گ — مراهي بل فضیحت
مقصود تینگ ک — په سوا پر پرده²⁰
رضا جوی شه د بنه خ — دای هم د حضرت
محبت د خدای ن — هال پر خپل زرگي کره
اوب — وه بې په چشمه د شریعت
اسم ذات د زړه صیقل د س — الکانو
تصفیه د زړه راخي په ط — ریت
بیابه کشف و ک — رامات درته حاصل شي

²⁰ دانیم بیټی څلور څپي کم دی.

سوا = ماسوا . او ماسوا د خدای تعالی له ذات پرته نور موجوداتو او مخلوقاتو ته وايي (غیاث)

د ملا امیر دیوان

پوشیده لــــره دا حــــال د حقیقت
تــــر عرش پــــورته دي او یازره حجاب
داخل کپري عا ر فــــان بلند همت
معرفت مي شناخت د خدا ی پر خیل طاقت ده
(ملا امیر) تعریف کــــوي د معرفت

خوار عاشقه معشوق گوره که لري استقامت
نن دي وار دئ که پوهېږي د قرآن په تلاوت
عوام خلق دي مجلس د علما و فقرا کړي²¹
له تاثیرې²² پیدا کپري تــــوانگري و قناعت
که راه روېې ســــم پر لار د شریعت شه
ر هروي بې شریعته دئ سالک له²³ قباحت
ملحدان په زمانه کي هسي ډېر دي
هیڅ خبر په شرع نه وي نه په ترک د جماعت
موحدان مي مستقیم همبش پر جماعت وي
له بڼه خدایه وي تر سان هم له عذاب د قیامت
په لباس د حلیم پتې شه سر تر پاییه
د حلیم لباس دئ هر مومن له مرتبه د شرافت
حلیم خوی د انبیاء و اولیاء دئ که خبر یې
قه ر غضب خوی د شیطان دئ نه دئ خوی د ولایت
غافلان د یاره ذکره، نقصاني په دواړو کونو
عاشقان صفت گویان د دلبرانو په دنیا هم آخرت
که تر عرش و کرسی لویه دي سینه شوه

²¹ اصل: عوام خلق دي مجلس د علما و فقرا کړي په هر دم.

او تر لاندې بیا ورته کښلې دي: د عالم مجلس کوه که ته دانا یې

²² له تاثیرې = له تاثیره یې

²³ سالک له = سالک لره

د ملا امیر دیوان

سوا ښه هسي غرق سې لکه فرعون هم جاهت²⁴
 (ملا امیره) پر عمل هیڅ تکیه مه کړه فضل غواړه
 دغه لوی فضل عظیم دی چې یې درکړ هدایت

د خوبانو سردار تئ²⁵ پاس پر اسمان خوت
 تېر تر عرش و تر کرسی پر څښتن گران خوت
 چې مشغوله پسه صلوت طیبات شو
 هر گفتن یې درمرجان تر بنه دهان خوت
 د امت غم یې زرغون پر پاک زرگي و
 هېر یې نه و چې دربار ته د سبحان خوت
 پر دربار د حق تعالی یې قدر ډېر دی
 وربخښلئ یې امت ناز یې چلان خوت
 گفتگوی د گوی مگوی یې سره و کړ
 گوی بیان د شریعت دین یې روښان خوت
 د مگوی خبري پتی له هر چا دي
 پاک حبیب رب منع کړئ ډېر یې زیان خوت
 طی شوه نه فلک اتلس کاله یوه شپه وه
 بې مثاله بنه مجلس د دوی تر میان خوت
 پنځه فرض لومونځونه شب و روز شول
 که چا ترک کړه آخرت لري²⁶ تاوان خوت
 پنځه فرض²⁷ چې ادا پسه جماعت شي
 خدای رسول به شي راضي دی په نېکان خوت
 مومنانو امر ونهی ټول پر خای کړئ

²⁴ جاهت:

²⁵ تئ = تلئ (دکندهار کړدود)

²⁶ لري = لره یې ، ته یې

²⁷ فرض کلمه دلته دوي څپي بايد ولوستل سي .

دملا اميرديوان

نصيحت د (ملا امير) پـردل و جان خوت

زمـور و تا ته دی سوالونه يا مغيث²⁸
له تا غـوارو ډک جامـونه يا مغيث
حاجتمند درتـه ولاړ دي بي شماره
فرياد رس يې، له تا غـوارې حاجتونه يا مغيث
حاجت زمـاده ستا رضا په دوارو کونو
د رضا دي طلبگار يـم په عمرونه يا مغيث
هيڅ مقصود مي په ظاهر باطن بل نشته
ستا رضا ما خلاصوي له هر غـمونه يا مغيث
ر به قطع انتظار د خـوار عاشق کـرې
رحم و کړه ديدار و کړه ته پر و کړه کرمونه يا مغيث
هر عاشق چي وي صادق په محبت کـښي
تر چشمانو يې خو ناب وهي موجوده يا مغيث
و خپل يار ته سل نظره د عاشق وي په هر دم
يو نظريې ستا دوا دئ د زخمونه يا مغيث
رد، قبول دواړه مـوقوف ستا په رضا دي
و بنده ته څه معلوم دي ستا حکـمونه يا مغيث
مـومنان مي مقبولين په دوه جهان کـښي
د تقوی توکل ډېر دي اجر تـونه يا مغيث
ښه خلعت خدای د ايمان و مور (ته) را کړئ
مور پـردا خلعت همپـش کړو شـکرتونه يا مغيث
پاک قرآن دي راستولئ لـوی انعام ده
پکـښي ډېر د حل حرمت دي بيانـونه يا مغيث
زمور ايمان پر پاک الله هم پر قرآن هم پر رسول ده

²⁸ مغيث (دميم په پښې) فريادرس، هغه ذات چي فريادورته کېږي

د ملا امیر دیوان

د(ملا امیر) پر زړه ډېر د عشق داغونه یا مغیث

په کـــوڅه کي دي ولاړ دي رقيبان کج
همپشه راتـــه قـــهر يري غمازان کج
جنگ جـــدل مي له خپل نفسه شب و روز ده
بل پـــر څنگ راتـــه ولاړ ابليس شيطان کج
په خپل فضل دي اسباب د جـــهاد راکړ
په اسم ذات ســـره و هـــمه کافران کج
د مومن زړه مي تـــر عرش عظيم لوی ده
اته برجـــه پر ولاړ د بنـــمن حيران کج
روح بادشاه عـــقل وزير ده که يې گوري
نفس شيطان ورتـــه ولاړ دي پر ميدان کج
بنه تقوی و همت و کـــړه مدت ورکړه
اته برجـــه کـــړه محکمه له نقصان کج
بيغمي هيڅ پـــه کار نه ده د د بنمن دار له²⁹
د جـــرس په شان بيدار شه هم نالان کج
که غافـــل شوي له طاعته له اذکاره
و بېر بړه لـــه دوزخه لـــه نيران کج
محکمي دا اته برجـــه په طاعت وي
د غافـــل روح (مي) بندي ده د شيطان کج
سنگـــدلان چي بېديني که سبب داده
د معصيت په رنگ يې رنگ ده دل و جان کج
هغه څوک چي توبه گار شي زړه يې پاک شي
رب غفور ده هـــم رحيم ده پر عصيان کج
هر مومن چي توبه گار د ما مضي³⁰ شي

²⁹ له = لره

دملا اميرديوان

له آينده و ځان ساتي له هرزيان کج
 اول ځان تـــه نصيحت کړم بيا و بل ته
 (ملا امير) بيان وکړئ³¹ د هر تاوان کج

عاشقان سينه سوزان غواړي قدح
 ودربارته دي ولاړنلان گريان غواړي قدح³²
 هر عاشق چي دهجران تر مقام تېر شي
 گويانوی شو پيدا، واييم شرح³³
 بې صبري راخځه هېر صبرسکون کړ
 اوس له ډېرې تلوسې شوم سينه شرح
 په باطن کي درياب په جوش خروش ده
 پتې پنهان³⁴ يم پکښې غرق زه يم فرح
 خامکاران دي زيانکاران تر هغه وخته
 چي تميز ورمعلم و مېرې دنیکي هم داقبح
 چي آهن رنگه جوش ونه که په اور کښي
 يوه کيلي کله جوړېږي چي به قلف شي په افتح
 که د عشق په اور کښي نفس سوخته پخته کړي
 د زړه نوره دي شي پورته کل زمين کاندې اوضح
 شريعت درسول باغزه يې باغبان يم
 (ملا امير) بې ډنگوي هم په ضمني هم په صرح

د فراق زهرمي نوش کړي زړه خوله تلخ

³⁰ ماضی: تېرسوی وخت

³¹ وکړئ- وکړي

³² داغزل ډېرې قافيوي نيمگړتياوي لري.

³³ شرح يوراز نظم دئ، چي دهلک د زېږېدلو پروخت دخوشالي. په خاطر په ډله بيزه توگه وبل کېدئ.

³⁴ اصل: پتې پنهم؟

دملا اميرديوان

زمـامـزاج شـو هـفته بيـ لـکه دـبلخ³⁵
 ستا وصال زمـاد واد هـر مرض ده
 پـه کارنه لـرم دوا دهند او جلخ³⁶
 دو وصال کوخه دې کوخه دي خلاصه جانانه
 رقيبـان پـه مـخه راغلل لکه ملخ
 اوس حيران يـم چي پـر کمه به تـبر بـرم
 لاربه خلاصه پـه غـره شي که پـه سلخ³⁷
 هـسي گـرم ده بازار د عـاشقانو
 سـورپه نه شي دسيـاه بندپه يـخ کلخ³⁸
 و عـاشق ته بيـ ژا پـه برخه ورکړه
 تل بـه ژاړي چي پـه زړه بيـ خنجر خرخ
 هرگياـه مي پـه باران خوشحالي کاندي
 (ملا امير) ده ډـر خـوشحال په برف پـرخ³⁹

مـور و پـلار و تـه هـيڅ مه ووايه پوچ
 مـرتبه بـه دي کـمتره سي ترمچ
 پاک سبـحان بيـ بيان کـري په قرآن کـسبي
 دوالدي نـودئ حق ډـر و باسـه غچ
 بيامي حق داسـه تاذا نـوده بيـ شماره
 نـه محکم بيـ تـينگـوه لکه سپين گچ
 بيا حقونه پـر هر چا د عـلما و

³⁵ وايي دبلخ هوا يوه هفته سره بله توده وي. دلته دغه ټکي ته ضمني اشاره ده.

³⁶ په اصل کې (جلخ) ته کښلي دي: نام وطن است

³⁷ غره دمياشتي لومړۍ ورځې ته او سلخ دمياشتي وروستۍ ورځې ته وايي.

³⁸ په اصل کې (کلخ) ته کښلي دي: سردی سخت

³⁹ اصل: فرخ. خوځنگ ته بيـ بيا ورته کښلي دي: فرخ شبنم راگويند. شبنم ته خوپه پښتورځه وايي اولدته بيـ دشعري ضرورت له امله (پرخ) ليکلی دئ.

دملا اميرديوان

دنبی میراث بی وری دی پـــه پیچ
 یومون پـــریبل مومن لـــری حقونه
 بنه محبت سره کـــوئی شیطان که تیچ⁴⁰
 له کفارو بـــه همپش منازعـــه کـــرو
 له کفارو ســـره دی زمـــورددین غیچ
 که خپل شیخ که دبل شیخ ته دست بوسی کړي
 تاله فیض وبرکت لاس بی کـــره مچ
 ترکـــوه خپلـــه رضادبل دپاره
 دمومن وزړه ته گـــوره نه بی لچ
 (ملا امیر) فقیر که هـــرڅو نصیحت کړي
 دانایان خدای پـــوهولي دجاهلوده خوله وچ

که مـــرگی درلـــره راغی ژوندون هیخ
 که وصال درلـــره راغی بېلتون هیخ
 دانایان پـــه قیل وقال ډـــرڅو شحال پړي
 وجاهل ته قیل وقـــال مرگ ژوندون هیخ
 که طاعت دې پـــه مثال ریگ بیابان شي
 په ریابـــه شي برهـــم لکه گلون هیخ
 ځان صدف رنگه صفا کړه پـــه دریاب کښي
 بی دریابه سنگ کلوخ هـــم سفالون⁴¹ هیخ
 درقیمت دی پیدا کـــری په خپل صبر
 بی قیمتـــه پیسې ډـــری دمیسون⁴² هیخ

40 تیچ: دغوزار بدللو، لوبدلو آواز (پښتو پښتو تشریحي قاموس). دلته به دغوزار لوبه معنا راغلی

وي

41 سفالون = سفال = کودري

42 میسون: په معنایي پوه نه سوم. بنایي دمسیون = مسیو = بناغلی اړول سوی شکل وي. دشاعریه وخت کي ځیني اروپایي اصطلاحات (انگریزي او فرانسوي) افغانستان ته رسېدلي وه.

د ملا امیر دیوان

د مجنون د عشق خبرې چې باقی دي
ځني ورک ځان وچنهان وهم سکون هیڅ
که مجنون غوندې صادق یې نن دي وارده
د لیلی د وصال غم خوره نور غمون هیڅ
هر عاشق په خپل معشوق پسي مجنون ده
که معشوق وفا ونه کړه شوا خون هیڅ
که عاشق یې پیروي د پاک قرآن کړه
بې له خدایه بې رسوله نور جبون هیڅ
(ملا امیر)⁴³ چې همپس ژاړې مراد یې ته یې
بې له تادي ټول باطل واره سمون هیڅ

د مخلوق په صفت مه شهه ارجمند
گمنامي کړه چې دي رب کاندې پسند
که هر څو لږ یذ طعام و خورې بې یاره
هیڅ به درنه کړې په خوله وزړه کښې خوند
په مجلس کښې داشرافت و ښه ادب کړه
خبردار شه چې او ازنه کړې بلند
حرکات و سکنا ت که کلمات وي
په ادب کښې احتیاط کړه که یې هوشمند
بند و بست دا خورت کړه که دانایې
په کار نه ده د د نیا پر بست و بند
پر دنیا بڼه پاته نه شي هیڅ و گړې
که دمت حکم پروسې دخاوند
د طاعت دي خدای در کړې اسبابونه
نفس بندي کړه د طاعت په لوی کمند

⁴³ اصل: ملا امیر محمد. مادوزن د وارنې له خاطره ونه کښې.

دملا امیردیوان

خان محکم کـــر دخیل رب و بندگی ته
په عقبا بـــه نیک و بدشي درخـــر گند
بدبختی غلبه کـــرې پرهـــر چاده
(ملا امیره) خـــان ساته له مکر و پند⁴⁴

خوک بندمه شه د دنیا پـــه زیان و سود
خیل دلبر لـــره ورتگ تاله بهـــر بود
پایمال کـــرې عاشقان جـــفاد ترکو
زه پایمال یم هـــم اسیریم هـــم مفقود
محصل دمـــرگ که درشي سهل کارده
نه چي درومي ترا ســـمانه د عشق دود
بې وصاله خـــه ژوندون بندگي نه ده
دو وصال دپاره رده ســـر پر سجود
که د عـــجر بندگي کـــرې خدای قبوله
ستادرون به شي خوشبوی تـــر لونگ عود
په هـــر غـــم پسي بنادي ده آیات گوره
پاک خلیل شو په امان غـــرق شونم رود
ســـودله خدایه زیان له نفسه پیدا کـــرې
په سبب د نفس هـــلاک شوه عاد ثمود⁴⁵
سخته روخ د آخـــرت زموږ پـــه مخه
اوس باید ده دي استغفار ویل د درود

⁴⁴ په دې نیم بیتي کې (بند) د نصیحت په معنانه دئ راغلی، بلکې (مکر و پند) دواړه اصطلاحاً د چل و فریب په معنار اغلي دي.

⁴⁵ اصل: په سبب د نفس هلاک شوه عادیان هم ثمود.

عاد و ثمود: عاد د سام بن نوح (ع) له نسله وه. د دوی له پاره خدای تعالی هود (ع) ورو لېږه خودنافرمانی. له اسیتته د باد په تویان هلاک سول او ثمود د حضرت صالح (ع) امتیان وه. وایي دوی د نافرمانی. له امله ټول وسوځېدل.

دملا اميرديوان

شب وروزده کوچ وباردنبـونيازمنو
لکه کوچ کوي سحاب پـه بهارزود
دغج جهازراته جوړکـړی خپل دلبرده
نه پوهېږم چي به ووزم که به غرق شم په کېود⁴⁶
وجودي وحدت⁴⁷ مقام پرمـنصوراغی
خني ورک فرق دواجد هم دموجود
خواربنده ده درمانده په دوه جهانه
(ملا امير) بيان کوي خدای يې مقصود

دلبرياري کـړه ټينگه تـرپولاد
خان يې يار کـړه په زاري وپـه فرياد
ترکـوه خپله رضاديار لـه پاره
پـه يوه نظر بـه تاکاندي اوتاد⁴⁸
ودلـبرته دي معلوم ظاهـر باطن ده
که تاريخک وي که صفاوي که کساد⁴⁹
هـر سرسـری چي دپاکانومجلس غواړي
خان دي پاک کـړي له هر خبته له فساد
هـره درخته چي شيرينه وي په باغ کنبني
پرمالک يې قـدر د پروي تـر شمشاد
که خـوک وکاندي نـظرو حقيقت ته
بې له خدایه نـور مقصود هـممه برباد
غیرو باسـه له ميانه پـر لار رسم خه

⁴⁶ دانيم بيتی دغزلي تر بحرخلور څپي زيات دئ.

کېودته يې په اصل کي کنبلي دي: درياي کېود

⁴⁷ اصل: دوحده وجودي.

⁴⁸ اوتاد دخدای ددوستانو يوه ډله ده اودنړۍ په څلورو گوتو کي تصرف لري.

⁴⁹ کساد: هغه څه چي ناروا وي، يارواج ونه لري يا يې خريدارنه وي (غياث)

د ملا امير ديوان

په وصال به يې معمور شې په خپل مراد
د دنيا په جاه دي هيڅوک غلط نه شي
گاهي سپوروي پسرسمند گاهي افتاد
هغه تخت چي په هواد سليمان تئ⁵⁰
خو آخـرزير زمين شـو بـي بنياد
ابراهيم بن ادهم چي خداي بادشاه کړ
بيا يې ترکه کـره دنيا په دين شونـباد
هر مومن دئ مبتلا په دوه مقصوده
يو ناقص ده بل کامل که لـري ياد
د ناقص مي دئ دنيا، کامل ايمان دئ
تـه کامله ټينگوه ناقص نامـراد⁵¹
کاملان چي جستجوي د آخرت کړي
نيک عمل يې دئ تـو بـه دلاري زاد
اول خـان ته نصيحت کـره بيا وبل ته
(ملا امير محمد ه) ژاړه په فـرياد⁵²

کلمه مي ده ويلې ما پرتا محمد
چي له رويه دي پيدا شو ده دادنيا محمد
(وه) راغـلي ډـر دينونه تر تا وړاندي
ستاد دين محکمي تېره تر هر چا محمد
نه زمين ونه اسـمان نه عرش و کرسی
امکان نه لـري چي بر به شي تر تا محمد
خداي در کـرې بلندي په دواړو کونو

⁵⁰ تئ = تلئ

⁵¹ نامراد ته په اصل کي ليکلي دي: بي فايده

⁵² اصل: ملا امير محمد ه ژاړه په زاري و په فرياد

دملا اميرديوان

له اوله يې پيدا کړه لويي ستامحمد
تسه سبب يې دهسه مه مسيباتو
رب سبب کړې دهسه مه وارپوسوامحمد
ستاگره پوان به ټينگوم پاکه حبيبه
ستاگره پوان مي شريعت مصطفامحمد
دوحدت په زمسانه کي توره شپه وه
تاريکه شوله زايله چي دي نورکړه تجلامحمد⁵³
چي پيدا کړ پاک سبحان نور د حبيب خپل
دمعشوق يې انعام درکړي ياک مولا محمد
ته د غيبو خزانه وي په وحدت کښي
له وحدت را بيرون شوي پر دنيا محمد
مابنده لسه لازم چي تل شاکريم
چي مشغول يسم په ثنا و صفت ستامحمد
اميد و اردش فاعت د پاک رسول يم
که شفيع شو⁵⁴ (۲) مابه خلاص کړي له گناه محمد
پسه رحمت سره بللي پاک الله دئ
رب بادشاه کړي د جمله ووانبيا محمد
يولک خير و یشت زره دي لښکرو مقرر
ته د ټولو هم سردار وي هم بادشاه محمد
ستا په دين سرې⁵⁵ منسو خه کل اديان کړه
ستار ب مرحوم کړي په رشتيا محمد
ډک روی د زمين ولسه غفلته يا سروره
ستاد دين روښنايي شوه تر عرش بالا محمد

⁵³ دانيم بيتي د غزل تر نور و بيتو څلور څپې زيات دئ.

⁵⁴ اصل: که دی شفيع شو

⁵⁵ سرې = سره يې

د ملا امیر دیوان

عارفان چي رسېده که ولا هـوت ته
دغه فيض و برکت هـمه دئ ستا محمد
له عـدمه چي وجـود د هـستی راغی
ستاله هسته را پيدا شو هـ کل اشياء محمد
سـرچشمه يي د جـمله و و مخلوقاتو
ته آبخـوريي دا عـلی و دادنا محمد
عـالمان دي وارثان دين پـه رو بنانه
تـر قیامته ستاد دين دي خير خواه محمد
کافران مي تورزا غـان مخونې⁵⁶ تورو
نه بنایي پري چي به گله شي په باغ ستا محمد
ربه روی د پاک نبي زه خـوار عاصي يم
عـفوه غـوارم معتکف ستاد درگاه محمد
خدای لوی کړی په لويي تر هـر مخلوق يي
هـم تر عرش هم تر کسي هم تر سما محمد
زه فقير خـوار يم دو عاگوي د مسلمينو
هـم د وارو علما و فقرا هم اوليا محمد⁵⁷
په توحيد کښي مي صادق کـري ستا په مينه
(ملا امير محمد)⁵⁸ دي غلام ده هم گدا محمد
محمد اسـم محضه زمـور د نبي ده
په نـگين کښي نـوشته دانبيا محمد
دهـر مومن پر زړه مر قـومه کلمه ده
(ملا امير) غـريب ده ولي وار خطا محمد

⁵⁶ مخونې = مخونه يي

⁵⁷ دانيم بيستی هم د نورو نيم بيتيو په پرتله څلور څپې زيات دي

⁵⁸ دلته بايد (امير محمد) ټول درې څپې ولوستل سي.

د ملا امیر دیوان

تخت و بخت ز مور د باد شاه دې برقرار وړي
 په سراج الملت والدین ده مسما محمد
 ډېر دې عمرد امیر حبیب الله خان وې
 ترسایه لاندې یې ناست امتیان ستا محمد
 ربه اباد نایب صاحب لـری تر ډېره⁵⁹
 اخلاص کښ ده د پېشوا هم د باد شاه محمد
 تل مشغول د کندهـــــار په ابادي ده
 اوس مشغول په نهر سراج نهر اعلی محمد
 نهر سراج به خدای معمور که وخت نر دې ده
 (ملا امیر) فقیر د وعاگوی ده هر سبا محمد

که له یاره پـــــریار راشي د وصال کاغذ
 پرچشـــــمانو قبلوي د خان پایمال کاغذ
 که عـــــاشق لـــــره یې خط د قتل راشي
 و عاشق ته معلـــــومېږي ډېر د خیال کاغذ
 د منصور چې عشق صادق و حال یې گوره
 پاس پـــــرسرد د ار خندان ورک و جنجال کاغذ
 پایبوسې دې سخته گـــــرانه ده صنمه
 زه به نسمة⁶⁰ و مخ تـــــه ستاد فال کاغذ
 نادیده پـــــرتامین شـــــومه جانانه
 راستولی دې خپل دوست له⁶¹ د جمال کاغذ
 که مې سرو مال برهم شي ستا په مینه
 (ملا امیر) مې نه غـــــواړي د سرو مال کاغذ

⁵⁹ له نایب خڅه یې مراد د کندهار د هغه وخت نایب الحکومه سردار محمد عثمان خان دی.

⁶⁰ نسمة = نیسمه

⁶¹ له = لره

د ملا امیر دیوان

امتي يــــم د نبي خــــير البشــــر سرور
ستادربار کښي تــــر هر چا ده معتبر سرور
له خپل نــــوره پيدا د حبيب نــــور کي
بيا پيدا ده له نور شمس و قــــم سرور
ناسوت پتــــه و د غفلت پــــه تاريخه کښي
ستا پــــه نور سره روښان کوه و شجر سرور
تــــراول اولين ده تر آخــــر آخــــرين ده
په شفاعت سره مخصوص ده په محشر سرور
ستا امت بــــه منتظر د شفاعت وي
د بخښنې نارې بــــه کاندې پرا کبر سرور
ســــتا امت به و بخښي ته به راضي شي
بيا دې بخښه د نيکانو پــــه قدر سرور
د معصيت په رنځ رنځــــور یم دواغو اړم
د (ملا امير) دوا ستا شفاعت ده ضرر سرور

ډېر راغلي ستا غــــمونه زمــــا پر سر
زه خــــو شحال یم ياره مــــه شه مرور
پيدا شو ی زما صورت د غــــم د پاره
قبول کــــړی مــــا بنده پر خپل بشر
په معنا کښي لوی نعمت ده غمې⁶² مه کړې
ډېر لذت لــــري تر قند و تــــر شکر
د عشق اورچي پــــه صورت⁶³ ونه لگېږي
که تــــه تــــه وي ته به نه شي اي غريبه

⁶² غمې = غم بې

⁶³ (صورت) بايد يوه څپه ولوستل سي

د ملا امیر دیوان

که نه ته وې نه دي زه څه برابر
 په مجلس دخو وېرويانو که ورگډ شوي
 پاکيزه به ځني ځې لکه سپين زر
 تر دوه نېهره شه⁶⁴ ورتېر هلته مجلس ده⁶⁵
 ته سامع شه دشين هي⁶⁶ د زېروزور
 ستامقصود به تاته تي و جيم⁶⁷ (۲) انعام کړي
 دامقام دهغه ده چي قبول کړي د(ده) در
 دتوحيد ترسوزن ووزه که يکتايي
 که دوتايي ځان يکتاي کړه يک بشر
 خدايه (ملا امير) عامل دخپل بيان کړي
 چي تېريزي ترتوحيد سم برابر

جفادي اور لگوي صنمه ليري کړه نار
 ودي سوم سرتريايه خود به کومه گفتار
 شيرين گفتار دجانانکه شنیده کوم ياره
 ترسرو مال يم ورتېر که کنسېنو ست زما پرکنار
 سيمين بدن دد لبر مثل بي⁶⁸ نه وي هيڅوک
 پتن په اورتل سوځي اوس پرما خواراغي وار
 ستاد بهار بلبلان شيرين زبان دي گويان
 ليري دي گرزني زاغانو گل تي⁶⁹ نه وينم لار
 رنخوريم زما مقصود هته بي همپش موجوده

⁶⁴ په اصل کې ورته ليکلي دي: از شهر دنيا و آخرت گذر کن.

⁶⁵ په اصل کې ورته کښلي دي: مراد مجلس مشاهده ميباشد

⁶⁶ په اصل کې ورته کښلي دي: سامع قرآن شاهاشو بمع عمل صدق

⁶⁷ په اصل کې ورته ليکلي دي: تاج

⁶⁸ بي = به بي

⁶⁹ تي = ته بي

د ملا امیر دیوان

دواله تاغ—وارمه پردردی پروت یم بیمار
غمازه مه ک—په هی هی نه پېژنې خپل پردی
زه دې دښمن گ—رندی مخ له درخم په تلوار
ستادهجران تلخگی پ—رملازم شبخیزی
برمن مکن ستمی ع—اشقان هست ناقرار
ستاد وصال په هوا س—رگردان یم ترآسیا
من چه ک—نم صنما پروت یم دا ورپرانگار
ربه په روی دحبیب ما ک—رې غالب پررقیب
تویی گل من عندلیب نیست م—رابی توبکار
چند س—وزم درآتش ترا باشد این روش
من غ—لام خدمتش م—ران مارازدیار
ملا امیر هست ف—قیر م—رید شیخ کبیر
م—راتوبه برتقصیر عفو خ—واهم زغفار

خ—م زلف تو پیچ و تاب لکه م—ار
ع—اشقان هست تشنه لبه دیدار
مجروح شد دل م—ن زدست جان ای صنم
که دیدار را ک—رې یاره زما دوا دپرهار
موس—م گل گل ، گل میشود شکوفه
غفلت مکن ای بلبل آمد بتون—وبهار
چه گناه ک—رده عاشق دل و جان برده معشوق
امانت کی میدهی ، دلبره و ک—رپه تلوار
هست خندان دل—برم ن—ظر بمن فگند
شب و روزم انت—ظار که را بنکاره شی نگار
سرگردان ش—وم دلبر استاد دیدن په هوا
دیدار بمن کن ع—طائی د کفار وده نار

د ملا امیر دیوان

(ملا امیر) غلام د دلبر ستاد درگاه خاکستر
ربه زاري کومه مران زکـوچۀ دار

ستا په عشق کښي قبلوم د خان پېغور
هيڅ باک نشته که بر منډي يم که سرتور
نام وننگ راڅخه ورک شو ستا په مينه
اوس د عشق پراس همپش يم زرين سپور
د دنيا کور که خراب شي نقصان نه ده
خدای دي نه کاندې خراب د عقبا کور
د نيکي په زراعت که خان کړي ستري
پاک الله به شي خوش حاله هم غمخور⁷⁰
خووی د ترکو دئ چپاود عاشقانو
عاشقان واره مغموم په غم نسکور
رقيببان راتسه ولاړتوره په لاس دي
نه بېرېم خدای را کړي د عشق اور
که يوزخم دخ طار ابا ندي جوړ شي
په يوه گذار هـزار کړم شل او کور
که محرم زه د دربار دخپل اشناى شوم
په کار نه لـرم جنت حور غلمان نور
هغه څوک چي مستغرق في الفيوضات شي
خان کړي پت د زمانې دشرو شور
يوگوره، يوبوله، يووينه، يوغـواره
(ملا اميره) يک بين شه نه بي شب کور

ستاد عشق په شراب گـرزم مست خمار

⁷⁰ غمخوره يې په اصل کي کښلي دي: نبی علیه السلام

د ملا امیر دیوان

له ماورک ځان و جـــــهان شوهم قرار
راشـــــه ونیسه خیرد عـــــاشقانو
چي حیات دي که مـــــمات دي که بیمار
ستاد عشق په رنگ مي ســـــور درون بیرون ده
نه پـــــوهېرم چي لاله شـــــوم که انار
ستاد درخـــــاوري به کرم په سترگو پوري
خپل چشـــــمان روښانوم له گرد غبار
بې تکلیفه مي نارې دي په هررنگ کښي
دهـــــو او از نغمه کړي واره وار
د تـــــوبې ونه که هرڅو مېوه داره
ز مـــــاديار په رنگ به نه وي مېوه دار
که وفا کړې که جفا کړې مـــــراد (دي) خپل ده
ستا جفا ده سخته گـــــرانه دو فایم طمعدار
عـــــاشقانو ځان سپارلی پر خپل یارده
(ملا امیره) ځان سپاره پر حق ستار

ځان بېغم کـــــړه له دنیا څخه لکه مـــــر
ستاد روح شـــــهبا زگذر که تر عرش لوړ
دا خلاص پـــــرمیدان باندي شه محکمه
بې اخلاصه و شيطان ســـــرې شو څوړ
ر به را کاندې تـــــوفیق پر طاعت باندي
د حساب په روح مامه کـــــړې په خط پر
غریبي د دنیا بڼه ده تېرېده کـــــړې
د محشر په روح مامه کـــــړې غریب اړ
ستاد ربارد عـــــامو خاصو ، منعه نشته
زه در تلمه رقیب کـــــړم په بد کړې

دملااميرديوان

تشنه لب يــــم دوصل جامــــونه راكړه
ماسيراب كړه تردنمن مي كــــړه ته لوړ
چي هــــجران دي دوصل له مخه راغی
بې زحــــمته هنجه وړای نه شي كا كــــړ
هــــرسړی چي كسب و كاندي هلاك شي
په دهان كښي يې هــــرشى وي لكه گوړ
ســــتادربارده دپاكانوــــدونيكانو
(ملاامير) ده گناهــــكارپه گناه خړ

راشــــه زما دزړه همدمه و كــــړه ناز
لــــه رقيبې مي زړه تلــــخ ده لكه پياز
ستامحبت مي پتې پــــه زړه كښي وساتلی
په آخــــرراخه فاش شو دزړه راز
گــــوياني له خپله ســــوزه دهرچاده
خه به وایم زمــــاهمت شو لكه باز
چي درون دچــــاپخته دعشق په اورشي
عاقبت تــــردهان وزي درپه ناز
خه بنده خــــه يې همت خه يې طاقت ده
چي ستادرله به درشي عــــاشق پايواز
داميدپه درياب غــــرق لكه غواص يم
دربه كله په لاس راكــــړي زما دمساز
جاهــــلان مي له طاعته غافلان دي
غفلت وړي گــــويامره دي په مجاز
(ملااميره) گــــمنامي و خاكساري كړه
خپل خــــان بوله كم ترمخ هم ترتاز⁷¹

⁷¹ تاز: يورازحشره ده. چورچورکه (پښتو پښتو تشریحي قاموس)

دملا اميرديوان

ستا وديد ته زم ساڊ پرکڀري هوس
محروم مه کڀر ه ماغ ريب لکه مگس
دو وصال دباغ دي سخته گه رانه لارده
گرانه نه ده چي فرياد کڀر دم دجرس
ستاد ديد خيال به ونه وزي زم ساله سره
که رقيب راته غونڊي کڀري خار و خس
سمندرنگه ساکن د عشق په اوريم
نه په مرم نه دوتول مرمه وس
ديوسف په شان بندي د غم په شاه شوم
دو وصال کاروان مي شه ډډر و ډډر پريس
هر مرغه چي وي ايله په هه اوگرزي
چي بندي شي گالوي بسند د قفس
که وصال غواړي خدمت په اخلاص وکړه
په هر دم درته حاضر فرياد رس
ستاد سترگه وکتو وايستم له حاله
پر دغه حال پېژنم کس و ناکس
دا يقين ده چي دم رگ سپاره به راشي
(ملا اميره) تاله خسه خندا هوس

ستا په فضل به خلاصېږم له خناس
تل جهاد ورسره کڀر يم په هراس
زما په زړه کښي اچول د خطر وکاندي
غواړي ما کڀري مسوس⁷² په ډډر سواس

⁷² مسوس: هغه څوک چي وسوسه ورلو بدلې وي.

د ملا امیر دیوان

که توفیق می خدای رفیق کر پرده باندي
 پرې بې نه ږدم بې — رگيه په خپل لاس
 چې د بنمن د چاپه کورشي حال بې⁷³ څه وي
 زما پر کور همپش ولاړ د بنمن آس
 را داخل زما په خوځونه نفس شيطان شوه
 بندگي مي په عذاب شوه وکره قیاس
 په تصدیق وپه اخلاص عبادت وکره
 ځان ساته قوی د بنمن لری خناس
 بنه صفا کور ره روح وزره په ذکر و فکر
 خپل دلبر لره ورځه صاف تر الماس
 هر عامل به جزا مومي د عمل خپل
 (ملا امیره) نیک پیرید و کره تل پاس

خدای در کورې ډېر دولت سنگ پارس
 ستا په زړه کښي مکان لکه پانوس
 د دولت دي هوار ډېر د بنمنان دي
 پسې گزوي کيقباد هم د قیانوس⁷⁴
 بنه دولت لره زنانو ته نگاه کره
 پر پیره شه که سردی وي که تموس⁷⁵
 تر سه هاره بيداري کره غفلت مه کره
 که غافل شوي پرتارغ کوي خروس
 که دي داد دولت نگاه کره ته باد شاه بې

⁷³ بې = به بې

⁷⁴ کيقباد: د ايران افسانوي پاچا چې وايي سل کاله يې په خورا عياشۍ کې پاچهي کړې وه (غياث)
 د قيانوس: يو ظالم پاچا و چې وايي اصحاب کھف دده له بېرې له بناره وتلي و او په غار کې پټ سوي وو
 (غياث)

⁷⁵ تموس: د گرمۍ موسم. د کندهار پښتانه تمونښ ورته وايي.

دملا اميرديوان

مقابل دي نه وينممه چين و روس
سنگ پاروس که داخل په لوی بازار کړې
خدای به درکړي خوشحالي تـر نو عروس
تکلیفات دشـر عي پند پر خپل سر کړه
(ملا اميره) بي تکلیفه لرگی نه کپړي ابنوس

په صیقل سـره گناه کـر په دزړه تراش
د توحید پـه نور غایب کـر په بد خفاش
که صادق یې امـر ونهی کـر په محکمه
په قـرآن کي نقش کـر ی دئ نقاش
خـو باطله مـد عا د د بنمن نه کـر ی
مـد عا د د بنمن دئ پـه شرعه پاش
ته آئینه دشـر ع نسه⁷⁶ و خپل مخ ته
ستا عیبونه به بنـکاره شي بي تلاش
هر بنده چي پـه اخلاص بندگي نه که
په قیامت بـه شرمنده وي مخ یې خراش
هر بادشاه چي پر سپاه دولت بسیار کړي
هر سپاهي وي تېر تر سر هم تر معاش
(ملا اميره) د و ن هـمته تـر هر چا یې
هسي کم یې د دنیا تـر ادنی ماش

په حصول دمقصود تل گـرزي دروېش
پرې بـه نه زدي خپل مقصود په زړه دلرېش
ترک وهـلې ده دنیا د خدای دوستانو
تر دنیا تېر شـو و محبت د خدای ورپېش

دملا اميرديوان

بي له جذبه دوه جـــــهان كله هبرپري
که مـــــجذوب شوې له تاپاته گاوومپش
طـــــريقه و عشق ته جذب الهي ده
ته عاشق بي که رب جذب کئ⁷⁷ درپش
که عاشق شـــــوي دغه لوی فضل درب ده
دا ســـــم ذات په تبغ زخمي زړه همپش
دخدای اسم ده سا کرتابه مسکورکړي
یک بيني ویک خو اني به کړي ستاکپش
متنفر به له مخلـــــوق ظاهر باطن شي
کع دي ياروي که اشـــــناوي که دي خو پش
بڼه بيان د جذب عشق ده مـــــومانو
(ملا امير) بي بيان وکئ⁷⁸ خيراندپش

په خپل ژوند چي خپل يار نه کړي فراموش
خپل يار بـــــوله تابه کاندې زرین پوښ
و عـــــاشق ته دمعشوق صفت شکروي
په ظاهـــــره وي آرام باطن پـــــه جوش
په خپل عشق دطاعت بار پر معشوق سپک شي
پـــــروانه که ددنيا پـــــه خريد فروش
عشق هـــــغه دئ چي پر شرع موافق وي
مخاف له شـــــريعتته شيطاني حق فراموش
نه ده چا ميندلی عشق پـــــه کسب جانه
دالباس دهغه چاده چي بي رب کاندې وروپوش
دديداردي طلبگار عـــــاشق قان واره

⁷⁷ کئ = کړئ

⁷⁸ وکئ = وکړئ

د ملا امیر دیوان

همېشه وي سرگردان گرزې مدهوش
ملا امیره (که صادق يې پسه طلب کښي
شب وروزد جفاز هرکړه ته نشو
همېشه بيان د عشق کړه (ملا امیره)⁷⁹
په بيان کښي دي ثواب ده نه شي خموش

زما د زړه خيال تېرېده کاندې ترعرش
ارام نه که د دنيا پرفرمانې فرش
ستاد عشق له برکته مستغني شوم
دوه جبهانه راته هيڅ شوه لکه قرش⁸⁰
راڅخه هېرده رشي خوند شي په دهان کښي
نه پوهېږم چې د اتلخ ده او که ترش⁸¹
چې د عشق په اورمي سوي دل و جان ده
جنگ آسان شود اورس⁸² هم د حبش
ستاد عشق په جامو هسي مست خماريم
دنا کس اوس منت باري هم بارکش
رقيبان راته ولاړ ستاپه کوڅه کښي
پرورم مانوش کړي دی ستا برش
دوي چشمانې مي خلورشوي ستاپه لوري
منتظر درته ولاړيم په جنبش
توکل پر خپل خالق کړه (ملا امیره)
خپل خالق بياله تا کاندې سوال پرسش

79 اصل: ... ملا امیره فقيره

80 قرش: د يوې سکې نوم دی.

81 اصل: ... د اتلخ ده که شيرين ده که ترش

82 شاعر دلته (اورس = روس) له عامه محاورې سره سم راوړی دی.

دملااميرديوان

دخپل يار طلب کـــوه تل پـــه اخلاص
ځان غوټه کـــړه په درياب لکه غواص
عاقبت بـــه درپيدا کـــړي ترسرتېره
ته بـــه شې په دغـــه درکلان خواص
که دي ســـرله تنه بېل په غواصۍ شي
په عقبا بـــه پيدا کـــړي دسرقصااص
په طلب کښي دوصال که څـــوک فناشي
رب به ورکـــړي درجه دخاص الخاص
په تـــقوا و په اذکار زړه نـــرم کپړي
پـــه مثال لکه چي نـــرم ده رصااص⁸⁸
راشه پرېرډه دادنيا طلب ديار کـــړه
ته مسلـــم يې نه وليد بن عاص
ددنيا مـــحبت حـــجاب ده (ملااميره)
راشه ترکه دادنيا کـــړه په اخلاص

دمعشوق دربار له ځـــم لـــرمه عرض
که نـــقاب له مخه واخلي سرعوض
زه عـــاشق يم منتظر ســـتاو ديدن ته
ستا په ديد ستا پـــه رضا لـــرم غرض
که عـــطاراته ديدن کـــړي زماصنمه
زه څـــو شحال يم که وړيا وي که په فرض
بې له تامي هيڅ مـــقصود په زړه کښي نشته
پر عـــاشق باندي طلب دمعشوق فرض
عـــاشقان پـــه هجران سوي دي دلېره
ارام نه کـــړي يو ساعت پر زمين ارض

83 رصااص: قلعي (بيورازفلز).

دملا اميرديوان

هغه څو ځو ک چي توانگر په قناعت شي
زړه يې خالص شي د دنيا له سخت مرض
دانايانو لره لراشاره بس ده⁸⁴
(ملا اميره) جا هلان دي په زړه قبض

وخپل ياروت ته ژراده زمافقط
توکل پرتا، نه پرېل چاده زمافقط
بنه مي يار بنه يې ديدارده بې مثاله
ستاديدار ته ډېره تمنا ده زمافقط
محروم ستاله ديداره هغه څوک دي
چي کافر وي دی د بنمن ستاده زمافقط
تل د زړه ډېگ په جوش د عشق په اور
ترچشانو مي خوناب گاه وبيگاه ده زمافقط
پخته کار عاشقان موج لکه درياب کړي
ځني ورک ځان جهان محبت پرتاده زمافقط
منصفان که انصاف وکړي په خپل ځان کښي
هيڅ منت به نه پرتاونه پرماده زمافقط
په عالم کښي منت بار شوي (ملا اميره)
د تهمت په پېټي ماته شوې ملاده زمافقط

څو به گور زمه ژوندي پردا بساط
طمع نه کورم چي پيدا به کورم نشاط
شیرين عمر په غفلت راباندي تېر شو
نه مي وکړه بنه تقوا و احتياط⁸⁵

⁸⁴ اصل: ... لراشاره بس وکافي ده

⁸⁵ اصل: ... بنه تقوا و عبادت احتياط

د ملا امیر دیوان

دنیا خای د کوچ و بار هیخ باورنشته
وداناته ده خـرگند لکه رباط
زندگی کـپه واره صرف په عبادت کبني
تېر بـه شې د باد په شان پرپل صراط
هیخ عـاشق به له رقیبه وېره نه کړای
که له یار سره یې نه وای اختلاط⁸⁶
د اسم ذات په تېره تیغ کـپه زړه دو نیمه
(ملا امیره) ډېر بـه خو کـپه انبساط

د عشق بار ز مـاپه شاده سخت غلیظ
راته جوړه تـماشاده بخت غلیظ
عـاشقانو ته یې دام دزلـفوا یبني
عاشق بند شـو تر دابند نشست غلیظ
بد عـمل راته رقیب شو ز ما و خان ته
نیک عمل ده ز ما و خان ته تخت غلیظ
دغه تخت مي د باد شاه پر تخت بالاده
وربې نه کـپم زمـاتخت ته بخت غلیظ
راخه هېر د یار محبت کـپه دوه جهانه
همبش سپورد عشق پـر آس یم سخت غلیظ
نن تناب دو وصال تینگ نسه محکمه
د اتناب ده ډېر د یار مخت غلیظ
عروه الـو ثقی رب بللی خپل قرآن ده
ته عامل شه (ملا امیره) د قرآن نوشت غلیظ⁸⁷

⁸⁶ اصل: ... که له یار سره یې نه وای سروکار و اختلاط

⁸⁷ په اصل کې ورته کبلي دي: هر چه در قرآن نوشته شده است، همه احکام محکم است.

د ملا امیر دیوان

زه طامع يـم د ديدار لـرمه طمع
زه بلبل يـم د گلـزار لـرمه طمع
سياحـان چي سياحت پر زمين کاندې
زه سياح يـم د بهار لـرمه طمع
جوش خروش د عاشقانوپه سينه کښي
زه عاشق د فيض انوار لـرمه طمع
چي تشهيراختياروي هغه خامان دي
زه پخته د گمناميه، د قرار لـرمه طمع
نابالغ فقيران ډېر دي، پيري کاندې
زه بالغ د بنه رفـتار لـرمه طمع
په طريقت کښي نابالغ ډېر کسان دي
زه بالغ د طريقت يـم د دستار لـرمه طمع
کمينه بنده دخـداي (ملا اميره) فقيره
د تاخون په وينو سور لکه انار لـرمه طمع

دلـاله په شان زـمـاده د زړه داغ
سـتاد عشق له غـمو، نه لرم فراغ
د بلبل په شان طلب کوم د گلو
که مي ولـيداي ديار د حسن باغ
که صدف رنگه سينه شـوه د چا صافه
په صدف کښي دروښـان وي لکه چراغ
د حقيقت پـر گلستان بلبلان گـرزي
کله نـبـايي چي ورگډ به شي تورزاغ
(ملا امير) غريب درد منده ستا په عشق کښي
په وصال سرې⁸⁸ معطر کـړه جان دماغ

دملا اميرديوان

خدای دي نه کاهيخ مسلم له عشقه صاف
چي له عشقه وي خالي ، ده بي انصاف
هر مومن ايـمان راوړی په خپل عشق ده
د کافرو چي عشق نه و حساب نه شوه له اشرف
د جاهـلو رجوع کله شي و عشق ته
عاشقان دخپل زرگي کاندي طواف
له ازله قاسم کـري بنه قسمت ده
کافـران به په عذاب مومن معاف
پرزاهـد و باندي سپک بارد طاعت ده
سبب داده پـر محفوظ بي ده عشق چاف⁸⁹
هـغه چاته چي طاعت مرغوب محبوب شي
داهـمه ده واره عشق ، و کـره انصاف
د زاهـد و کفاف قـوت ولايموت دي
پـه زيادت بي حکـم کـبري د اسراف
سرگـردان اهل دنيا دي په طلب کـنبي
مـورپه نه شي مگر خاک شوشکم ناف
خـدای دي صبر قناعت زما روزي کـري
(مـلاميره) لـه خپل نفسه کـره خلاف

که صادق بي له گناه کـره خان حنيف
په تقوا و عبادت کـره نفس ضعيف
دنيکانـو محبت دـخان عادت کـره
خـدای دي نه کاندي گـمراه د چا حريف
د جاهـلو له صحبتـه بعيد گـرزه
په صحبت بـه دنيکانـو شـي لطيف

⁸⁹ نيايي چاپ وي ؟

د ملا امیر دیوان

عشق بازي له میانه واخـــــــله که دانایې
په خپل ځان کـــــــره جامه د عشق لفیف
پـــــــه ویل دمحققانـــــــو فـــــــهم وکړه
هـــــــرگفتن یې تـــــــرمرجان و در ظریف
هـــــــرکامل له خپله ســـــــوزه تصنیف کړی
ناقابل ده (مـــــــلا امیر) کـــــــوي تصنیف

ماچي و خوړل ديـــــــاردلاس تریاق
راخڅه ورک شـــــــو و وخت د صبح وداشراق
ستاله حبه ما سیواشـــــــوه فـــــــراموشه
بیا پـــــــه یاد دیار شیرین دهـــــــان بزاق⁹⁰
سرگردان و پای دوان شوم په عالم کنبی
د عشق آس می خابک ولید تـــــــربراق
چي وصال می د دلبرپه کـــــــوڅه وشو
داخـــــــلاص پـــــــرمیدان پاته شومه طاق
له هـــــــغه پس خوشحالی شوله راپېښه
بیامی ولید ځان جـــــــهان شومه آفاق⁹¹
په ظاهـــــــر صورت مشغول یم له عالمه
ذمیمه شـــــــوله بدل پـــــــه نېک اخلاق
(مـــــــلا امیر) ده مـــــــدرس د عشق په علم
دهـــــــر بیت ثواب دې⁹² ډېرشي ترعتاق⁹³

ســـــــتاد وصل د گلشن زمـــــــا اشتیاق

⁹⁰ بزاق: دخولي نارو ته وايي. کله کله دخولي په معنا هم کارېږي.

⁹¹ په اصل کې ورته کنبلي دي: برهوش آدم

⁹² دې = دي بې

⁹³ عتاق: د مينځواو مريانوا آزادول

د ملا امیر دیوان

خه به وایم د هجران دلوی فراق
 زه ترسرو ترمال و خپل جانان ته
 خدای دی نه کاندې زما قول په نفاق
 په ژراسره زما بوتي کاني ژاري
 خلاف نه ده دمعشوق عاشق مشتاق
 بد عمل زما حجاب دیار له مخ شو
 ورکېده دي د حجاب په نیک اوراق
 د توحید په دریاب غرق شه حجاب نشته
 بڼه وصال به دي روزي کاندې رزاق
 د قسمت برخي و هر چاته رسېږي
 منتظور ته ولاړ دي تمول عشاق
 دوه جهان چي له تاهېر شوه (ملا امیره)
 خه په کار دئ خراسان ملک د عراق

بې جذب الهي به خوک پیدا کړي د زړه چاک
 هغه به مجذوب کبړي چي يې رب که سینه پاک
 عامل د شریعت شه ته خضوع و انقیاد کړه
 تمثیل دامرکاندئ زیاتي نه لری هیڅ واک
 که فضل درب وشي تابه کي⁹⁴ شاه شاهان
 رتبه د عشق به در شي تابه کي⁹⁵ خس و خاشاک
 هغه (مي) بختورده چي دی تېر تر نام و ننگ شي
 محکمه شریعت وي پخپل دین کښي وي چالاک
 د عشق مثال غمی ده دوه جهانه قیمت نه دئ
 فرض (بي) پتهېده دي چي له تانه شي بېباک

⁹⁴ کي = کړي

⁹⁵ کي = کړي

دملا اميرديوان

گوره هرزارع چي تخم خرڼه که په مخکه
حرام باندي خرمن دئ هم ثمر و هم خوراک
حال داليا و گذشته و وپسه داشان و
په درون کښې جوش خروش ودهيچانه و ادراک
خامان هغه کسان دي چي ظاهر جوش و خروش وي
نه وي دی تېرشوی ترننه سره افلاک
روح دده محبوس وي په ناسوت په ملکوت کښي
ذيقه يې سينه وي غريب گريزي گربوان چاک
خپل نفس ورته وایي تر تانشته (هيخ) ذاکر بل
که دی په داغلط شوتلخ يې کئ شیرين باغ ناک
بسکه (ملا اميره) خه ويل دي ترخوله خېڅي
فقيران دز مانی دي مبتلاخه ورته شاک

من وعن د کتاب ورک دهغه چاشي
چي د عشق دودونې⁹⁶ برشي تر دا اووه سماک
درې ذکره په حديث کښي بيان شوي که خبر يې
يومي لساني دوييم قلبي دريم روجي ثناک
لساني مي لقلقه ده قلبي ذکر و سوسه ده
روجي مشاهده ده در سول په قول پاک
فرحت دروجي ډېردئ که پورورغی سالک
پر (ملا امير) چي راغی همپشه ده فرحناک

هرمريددي خپل شيخ بولي پير کامل
تابه کاندې و مقصود ته پيرو اصل
سست يقين که مريددي دواصل و که

⁹⁶ دودونې = دودونه ئې (لوگي ئې)

د ملا امیر دیوان

دی به پاتنه معرا⁹⁷ شي بي حاصل
اول شرط دمريدي مي خپل يقين ده
که شرط ترک شي مشروط پاته شي عاطل
پرنواقص که کامل يقين خووک و که
ستاد پاره به ناقص پير شي کامل
هرمريدي و خپل شيخ ته تسليم کاندې
په دغه تسليم به شي بالغ عاقل
جماعت ورد وظيفه پرخان لازم کړه
تقوا خووی کړه دگناه نه شي عامل
دسلوک بيان مي کړي په پښتو دئ
(ملا اميره) فرق کوه دحق باطل

رانبکاره شواشنای حسن جميل
محسنات ددنياشوه خووار و ذليل
بنايستي ددواړو کونوسرکوزي که
چي بي وليدزماديار حسن اصيل
په کامل صفت موصوف زما دلبرده
خووک به نه وکي⁹⁸ سيالي کثير قليل
ترچشمانومي خوناب ستاله فراقه
نه په وهېرم چي قصير شي که طويل
په طلب دخپل جانان يم سرگردانه
پرې بي نه ردم که غرق شم په رودنيل
سرو مال زما فديه ترخپل جانان ده
(ملا اميره) صادق شه مه کړه تعطيل

⁹⁷ معرا: لوڅ لپړ

⁹⁸ وکي = وکړي

دملا اميرديوان

ستا و وصل ته حيران ده زمادل
شين توتي دگلستان ده زمادل
له فلکسه سنگ رېزي راباندي اورې
سرگردانه پرزمين هم پراسمان ده زمادل⁹⁹
خوب خندا راخخه ورک ديارپه مينه
خوډبه ژاري په طلب دخپل جانان ده زمادل
پر عاشق دمعشوق کله دلسوزي شي
دلسوزي مهرباني ته نگران ده زمادل
غم د عشق راخخه هېرکړه نورغمونه
ستاله غمه سرگردان هم نالان ده زمادل
دظاهردنمن که زرتوري په لاس وي
هيڅ باک نشته په عذاب له نفس شيطان ده زمادل
بندي کړي دي دهجرپه زندان يم
متنفردله اختلاطه دانسان ده زمادل
ځان ملبوس دېپې ننگيه په لباس کړه
(ملا اميره) له جهان خخه ترسان ده زمادل

دساقی له برکته ملک گلزاروینم
پررگلانو د بلبلو چوونهاروینم
زه بلبل ستادگلشن یوم بل گلشن څه کوم
خزان نشته ستاگلشن همپش بهاروینم
هرگلشن لره خزان شته له فلکه
په امان زه ستاگلشن له هراضراروینم
عاشقان مي بلبلان دياردباغ دي
ساکنان (مي) عاشقان زاغان فراروینم

⁹⁹ تردې نيم بيتي وروسته دوهم نيم بيتي څلورڅپي زيات دي.

د ملا امیر دیوان

نوشته مي پر محفوظ دفتر د عشق ده
تسلسل د عاشقانواريه واروينم
مومنانو مومني په عشق پيدا كړه
په عقبایې لویه گټه د دیدار وینم
له دیدار څخه محروم ټول کافران دي
عشق بې نشته دوی مقهوره د قهار وینم
بسه شیرین بیان د عشق ده (ملا امیره)
راشه وخت کتاه دئ اوس تلوار وینم

خدای را کړې پاکیزه دین د اسلام
دغه رحیم درحمان ده لوی انعام
جماعت مي طریقه د پاک رسول ده
خبردار شه لومړنۍ ونه کړې بې امام
تارکان د جماعت به شرمنده وي
په عقبابه مختورن وي هم بدنام
تل درود واسـتـغفار وایه په ژبه
شفاعت به دي روزي شي د نبي خیر الانام
توکل تقوا همپش پرځان لازم کړه
د بنمن بند کړه د خضوع په محکم دام
بیا منقاد د خپل پادشاه شه که دانایې
محکومي ته همپشه کړه د حکام
(ملا امیر) غریب دوعا گوی دهر مومن ده
خصوصاً د خپل پادشاه هر صبح وشام

دیاردید لره ورځم بې پروبال یم
له دیدنه بې شرمم بې جمال یم

د ملا امیر دیوان

زه غلام ییم بېکاره دیار په کار کښي
کم همته بد هنره بد خصال ییم
بندگي دي قبلوم پر دوه چشمانو
یاره ته مي کړه قبول زه ډېر ملال ییم
رقیبانو سرگردان کړم په عالم کښي
ستاد ربار لره درختم بند په جنجال ییم
در قیب له هـمراهی مي سل توبې دي
نادیده یار مین کړي پرشین خال ییم
کیمیاگر (دي) دکیمیا په طلب گزوي
دیار وصل زماکیمیا په قیل و قال ییم
عاشقان کیمیاگران طلب دیار کړي
که غافل شوم له طلبه بد فعال ییم
د تغیر تبدیل لار نشته زمـا و یار ته
په طلب بی دوصلت و دوصلال ییم
حیران پر مه و خان (ته) و جهان ته
ولي ورک خان و جهان شوي کمال ییم
زه منکر له بندگي د نفس شیطان ییم
(ملا امیر محمد) بنده د ذوالجلال ییم

په ظاهر غریب مـلا باطن ملنگ ییم
په اسم ذات سره خوشبویه تر لونگ ییم
لوی اقلیم د مومن زړه ده بی پایانه
وربې¹⁰⁰ نه کړم له غماز سره په جنگ ییم
که لښکر د دښمن ډېر ده هیڅ باک نشته
پنځه غشي مي په لاس ناست پر پلنگ ییم

¹⁰⁰ وربې = ورپه بې

د ملا امير ديوان

پنځه غشي مي پنځه فـرض لمونځونه
 که ماتينگ کـر هـزه ولاړ ديار پرتنگ يم
 ديارتنگ مي جـماعت د پاک رسول ده
 مومنان بـي¹⁰¹ تينگ وـو زه ناصح لنگ يم
 پاک مسجد مي ده پالنگ مورباندي ناست يو
 پرې بي نه ږدم که هرڅوپه صورت خورنگ يم
 که وصلت له ياره غـوارې لار دغه ده
 که مي تينگه کـر هـدالار بادشاه اورنگ يم
 افضل کړي خدای زمـور دين ترکل اديانو
 که عامل د شريعت شـوم زه خوشرنگ يم
 ستاد عشق له زخمه سور لکه سور گل يم
 عاشقان دي واره سـره ، نه چي زه رنگ يم
 دو صال طلب لازم پـرمـا غريب ده
 دهجران په اوردي سوي خـوار پتنگ يم
 هـمراهي د بي دينانو په کار نه ده
 بهتر دا چي له بي دينو څخه پرڅنگ يم
 که رویت مي په نصيب ستاله جمال شي
 خورند سـر به همپشه لکه متنگ¹⁰² يم
 د سراج الملت والدين بنه د بدبـه ده
 (ملا امير) دده دو عاگوي نه د پرتنگ يم

کباب کـر ي دئ زمـازره اوردهجران
 دغه اور هـجران ديار غوارم تاوان
 په عـوض کنبی وصال غـوارمه جانانه

¹⁰¹ بي = به بي

¹⁰² متنگ : کمند ته وايي (ظفر اللغات) او کمند دلومي په معنا دلته له بيت سره سر لگوي.

دملا اميرديوان

که وصال معاوضه شي نشته زيان
معشوقه له عاشقانو حجاب نه شي
دا ادب ده د عاشق معشوق ترميان
که عاشق لره سل روح د خان پيداشي
همگي به کي¹⁰³ فديه ترخپل جانان
په دنيا کښي بي بل حب و مقصودنه وي
کل مقصود بي وي دلبر، ژاري حيران
هغه خوک چي په نظر د معشوق نیک شي
بيايي سپورکاندي د عشق پر آس دوان
د دنيا نام ننگ واره خني هېرشي
پروانه کړي د دنيا په سـود و زيان
کل همت بي وي مصروف ديار په حب کښي
بل حب نه کړي صادقان دي عاشقان
په بيان د عشق شيرين مي روح و جان شو
(ملا اميره) درپاشه پرسپين ميدان

ستاله غمه راته اوردي کل زمين
بي مثال ده زماد لبر مخ بي رنگين
محبت زما و سـيله ده و وصال ته
رقيبانه و راته کړي دي کمين
بل اسباب د عاشق نشته بي له عشقه
د عشق اور په و سـوخي رقيب لعين
بي تکليفه هېڅ قاصد مقصودنه مومي
سرگردان دي قاصدان په زړه غمگين
اومي غوښي چي په دېگ کښي جوش ونه که

¹⁰³ کي = کړي

د ملا امير ديوان

وېې نه خوړي که غني وي که مسکين
چي پخته د عشق پسه اور کښي عاشق نه شي
حساب نه ده پسه رتبه دکاملين
د خامانو خامکاري سوزو وگدا زده
تل به ژاري دی بعید وي له تمکين
په بيان د (ملا امير) هغه پوهېږي
چي سالک وي پخته کار زړه يې وي سپين

په تناب د زلفو بنديم د جانان
نه خلاصېږم که بنندمه دوه جهان
هيڅ مي وېره له رقيه غماز نه شي
پر خوان وينمه پيره د تور زلفان
شش طرفه فيوضات د جانان اوري
خالي نه ده هيڅ آفاق زمين اسمان
عاشقان همېش په غم کښي خوشحالي که
وصال غواړي پروا، نه کړي په هجران
که نن گوري تورو سپين ديار په خط کي
ته عامل شه همېشه گرز ترسان
نه حسب نه به نسب د چاپه کار شي
چي حاضر شي دمحشر په لوی ميدان
خوشحالي دنیک عمل ده ونيکانو
بد عمل به غمگيني شي دعصيان
که رضاد جانان غواړي رضا پرېږده
که جانان له تارضا شوڅه په کار حورو غلمان¹⁰⁴
درضادي طلبگارزه خو اړبنده يم

¹⁰⁴ دانيم بيتی ترنور وڅلورڅپي اوږد دی.

دملا اميرديوان

(ملا امير) ده گناهـ کار غـ واري غفران

چي خالق تخليق وکئي¹⁰⁵ زمـ اذ ژوندون
بيا عاشق بي پر خـ ان کـ ږم راغي بېلتون
په خپل عشق سره طالب زه دوصال شوم
شب وروزيـ سرگـ ردان په جگر خون
نه پوهېږم زمـ ا په باب قلم څه کنبلي
چي يو غـ م وي نوشته که په زرگون
که مي ورکه خـ موب خندا شوه ستاله حبه
په کار نهـ دي د دنيا ډېر نعمتون
نـ و ر غـ مونه راخـ ه ږد يار غمو کره
يار نيولي دي له مـ خـ سل حجابون
محـ ر مات شهنـ اک شـ و ه سل حجابه
له مذکـ و ره تقـ و ا کـ نـ دي صالحون
په نصيب د عـ ا شـ قـ انـ و عـ جز و نـ يـ ا زـ ده
ديار حـ ب د عـ ا شـ قـ انـ و دـ ه ژـ و نـ دـ و ن
تل مشغول د يار پـ ه و صل صادقـ ان دي
سمندر غـ و نـ دي ساکن اور بي مسکون
تمام صورت مي ستاد عشق په اور کباب شو
(ملا اميره) تالـ ه اور د عـ شـ ق صـ ابـ و ن

معشوقـ ان د عـ ا شـ قـ انـ و قـ ا تـ لـ ان
بي تقصيره خـ ني يـ و سـ ي د ل و جـ ان
په عالم کنبلي سرگـ ردان گريان وي
بياي قـ و ت وي دزړه وينه دخپل خـ ان

¹⁰⁵ وکئي = وکړي

د ملا امير ديوان

ځني ورک صبر و سکون ديار په مينه
همپشه يې او بڼه کي ځي تر دوه چشمان
بې غمي شي پر حرامه په دنيا کښي
د فراق او بڼکو تر ځان وگرېوان
دوه جـهـانه ځني هېر شي بې دلـبره
سرو مال کـري صدقه تر خپل جانان
په کـوڅه ديار ولاړې نام و ننگ وي
مـرتبه يې وي بلنده تـر اسـمان
په اول کښي محبت بيا گـمـنامي ده
(ملا اميره) گـمـنام شـه که يې پوهان

له هـجرانه همپش ژاړم پـه نارو
ديار ديد پر مـاشيرين ، تر قند مسرو
درقيب پـه محبوسـي به هيڅ بندنه شم
زه محبوس يـم دخپل يار پـه زولنو
چي يې تـوري زلفي بيا پر مخ خپرې کړې
عاشقان سينه سوزان په اند پښنو
رقيبان يې راتـه کښېنول په څنگ کښي
اوس مي ولي په تـکـر و¹⁰⁶ په سنگ رېزو
بـد بختي درقيب داوه لـه اوله
چي يې ذات دده پيدا کـر لـه اورو
بيا يې وکـر تـکـر پـه سجده کښي
په کار نـه شـو عبادت دډېر کلو
رقيبان مي دښـمنان دپاک ايـمان دي
(ملا امير محمد ه) ځـغله پـه گامو

دملا اميرديوان

خال دي ايڻي دئ پــــه ميان ڪنبي دابرو
 نن مجنون غوندي عــــذاب ڪر مه ليلو
 ودر بارت هـه دي ملنگ پــــردوهه ناست يم
 ولا ڀه نه شــــم مگر ديدرا ڪر ڀي خيالو
 منتظر دي دديــــدن لکه بلبل يــــم
 خوبه گــــر زمه محرومــــه له ڪتو
 ياره جــــوره شڪوفه پــــه زمستان ڪر هـ
 او ڪه نه وي جان د مــــاغ مي ڪر هـ خوشبو
 جــــدايي ديار ترخه وصال شيرين ده
 ڪه يــــوخله وصال ڪاندي نن پــــبرزو
 عــــاشقان دي شهــــبازان ديار په مينه
 سرگــــردان دي پرزمين پرلــــويو غرو
 ربه روي ستاد د وستانــــوممي دروري
 عــــاشقان ڪــــر هـ منور په انوارو
 ستاد عــــفو مقام پت له هــــره چاده
 (ملا اميره) عــــفو غواړه په زارو¹⁰⁷

زمــــاپه زړه يارد عشق اورولگاوو¹⁰⁸
 بيايي روح راخه يوور غم بي نورولگاوو
 خوشحالي د زندگي را پوري غم شوه
 غم بي درونده هجران زور پــــرما پورولگاوو
 د نفس باغ مي ســــتاد عشق په اورايره شو

107

په مقطع کي لږ څه تصرف سوی دئ. په اصل کي داسي وه:

ستاد عفو مقام پت له هره چاده زما دلبره

ملا اميره عفو غواړه په چر او په زارو

108

شاعر (ولگاوو) دخپلي لهجې سره سم ڪنبلې دئ اوسنی ليکدود بي (ولگاوه) دئ.

دملا اميرديوان

یک بینی یکجہتی بیا پرما زروولگا و
مجوف زرگی می دک پسه سل فکرو و
دتو حید په نور شو دک عجب بی شور و لگا و
رقیبان حیران ولا پرزما و حال ته
دتو حید نور می پیره په رقیب اور و لگا و
دمعشوق پسه طلب ستري عاشقان ده
(ملا امیر) می په طلب سرخیل گورو لگا و

راشئ مونا نو دخپل رب ثنا گو بی کو و
محکمہ پرخیل دین شو و بادشاه ته دو عا گو بی کو و
راغلی اروسان دي دوی و مور و ته حیران دي¹⁰⁹
غیرت د دین به و کړ و مور به هم پهلوانی کو و
حیات دي ز مور بادشاه و ی کل اسباب برابر وینم
قتل به کفار کړ و مور پردوی شمشیر بازی کو و
پر خلافت د چار یار دي محکم ز مور بادشاه و ی
مغلوب دي کافران شی چی پردوی مور غالبی کو و
بد بخته کافران دي نا امید له قرآن دي
فتح به خدای را کړي د قرآن مور پیروي کو و
انگریز که اروسان دي ز مور جنگ خنخه ترسان دي
مومنان ټول شیران دي اوس پردوی به چا بکی کو و
ترسان می اروسان دي دلا وره مومنان دي
غازیان منتظران دي مور دوی ته کار سازی کو و

¹⁰⁹ دامیر حبیب الله خان په وخت کي افغانستان ته دروسانو دراتگ خبره له تاریخي مدار کوسره سمه نه خپزي. دشاعر مراد به یا په سیمه کي د بلشویکي نفوذ دخپریدو خطروي اودی به بی دروس د تجاوز په نامه تعبیروي او یا به نو بردر قد باندي دروسانو پوځي تبری ته اشاره وي. دغه واقعه د غازي امان الله خان د پاچهۍ په اووم کال پېښه سوې ده (۲۷ قوس ۱۳۰۴ ش) او په دې ډول نو تر دغه کاله پوري دشاعر ژوند هم یقیني کېدلای سي؟

د ملا امیر دیوان

کفار که هر خوډ بردی د دین عقل بی هېر دی
بې جنگه بې نه پرېرېدو د خپل دین مورغاوري کوو
قاتلان که مقتولان شو که پاته پر میدان شو
سو د منده مومنان دي (ملا امیره) مو عظمي کوو

تريوسف ډېر بنایسته زمـوړ پيغمبرو
ستاره ورته عاجـز شمس وقـمرو
غلبه دنـوړيې تېره تـر هر چاوه
په خـوبانو کښي خرگند لکه زيړ لـمرو
دو حدت له باغـه درخته رانـبکاره شوه
نه بيې مـثل پـرزمين لکه نـبـتـرو
د کـمال پـه مېوه پـره دغه درخته
مـومنانومي نوش کـړي بـه ثـمرو
شاکـران د دې مېوې بـه سـر بلندوي
تورزا غـان له دې مېوې خـخه کـورکرو
مومنان دي خدای غافل په دین کښي نه کړي
غـافلان لـه خپله دینه گـاو و خـرو
د طاعت بارچي بابا آدم پـه شاکـر
مـومنان بې¹¹⁰ قبلوي بارد پـدرو
مـومني ده نيکنامي د عـقبا گـته
مـومنانو تپينگه کـر په که مي ضررو
د نبي پـردین ثابت شـه (ملا امیره)
سپي رقيب ثابتـه نه شـو لوی خـطرو

ته آئینه دشـرع نـسه¹¹¹ و خپل مخ ته¹¹²

د ملا امير ديوان

ستا عیبونه به بنکاره شي ته نیکبخته که بدبخته
 نبسه طاعت و بندگي د پاک الله کړه
 له ریا څخه ځان ساته ، نفس بدبخته
 سره اورونه دي پسه لاس د د بنمنانو
 ستا طاعت و سر و مال سوځي یک لخته
 ستا په بڼهر کښي بڼه کوته په دولت¹¹³ ډکه
 بېغم نه شي د بنمن ستاده په زړه سخته
 که ولاړ خپل کـو ته وي تر سهاره
 اوس باد شاه يې گوياناست يې پر خپل تخته
 د تقوا تبغ پسه لاس ونیسه محکمه
 درایله به کي¹¹⁴ د بنمن ستا تخت و بخته
 سرگـردانه له خپل نفسه ډ پر عالم ده
 (ملا اميره) جهادي شه مي پرېږده گرم ويخ ته

د دنیا که جستجوی پردا جهان که¹¹⁵
 که خدای هپروي آخـرت لره تاوان که
 پر جـهان باندي ژړا ديار له حبه
 دا ژړا د محبت دخـدای دوستان که
 چي د عشق په تبغ يې غـوڅ د زړگي سر شي
 د فراق په اوبنکو تر ځان وگرېوان که
 د صادق عـاشق ژړا ده پخپل ځان کښي
 که مخلوق ته شي ظاهر د ځان نقصان که

¹¹¹ نسه = نېسه

¹¹² دا غزل په اصل کي د (ت) په ردیف کي . ماد (ه) ردیف ته را نقل کړه .

¹¹³ دولت دلته د دنیا په معنا راغلی دی .

¹¹⁴ کي = کړي

¹¹⁵ که = کا

دملا اميرديوان

دين دنيا سره ضددين (دي) هيڅ شڪ نشته
په يوه ځاي اوراوبه ڪله مڪان ڪه
دادنيا ڪه پخپل فڪر گلستان ڪري
عاقبت به يي خراب دم مرگ خزان ڪه
منزه دي عشق دنفس له خوي خصلته
دامشکل ده چي ديده څوڪ بي چشمان ڪه
جاهلانويه دنيا دين بدل ڪري
ددنيا هر پرده نه ڪه دين نسيان ڪه
که دانايي پرخپل سرنيسه لاسونه
وجاهل ته نصيحت ڇپر عالمان ڪه
ناصحان ڪه نصيحت ددين بيان ڪري
(ملا امير) به يي قبول پردل و جان ڪه

محبت د خداي دوستان بي خداي نه ڪه
په يوه زړه ڪنبي به دوه محبت ځاي نه ڪه
په ظاهر وي له عالم باطن له حقه
مشاهده يي له خدايه بل راي نه ڪه
چي توانگر دقناعت په خزانه شي
هيڅ ڪذر به دغنيانو په سرائي نه ڪه
احتياجي بي خپله ربه دبل نه ڪه
روح و جان به بي له خدايه فداي نه ڪه
عاشقان دي طالبان ديار دوصل
که واصل شي و معشوق ته واي واي نه ڪه
په ڪوڅه ڪنبي د معشوق حيران ولاړوي
خونښ خرم وي په حيرت ڪنبي هم تلاي نه ڪه
حال و قبال دي موافق شه (ملا اميره)

دملا اميرديوان

سالکان دي خدای خودبين خود نماي نه که

جام دمی پياپی نوش کره ما په ذوقونه
زړه مي سوری لکه نی پسه نغمو او ازونه
يار زمبابي وفا پسه جفادی عالمه
نقصان کل زما خپل دگنانه دريا بونه
يار مي گل زه بلبل پسه ژراپسي مرمه
د بلبل سينه تل ترختلي خارونه
دلبري دلجووي رهبري دي غوارمه
که ما خلاص په اخلاص کړي دغم له بارونه
ما غريب کره بعید له شیطانه شديد
بدلوي سودايي پسه دنيا جنتونه
ما مريد کره قریب دگلشن عندليب
ستا حبيب ستا حبيب پر بنندم سرما لونه
بڼه جلال بڼه جمال شين دي خال ده صنمه
په ظهور دي خراب د کفارو ملکونه
ستا نظر شوو خنجر په مجروح مي خگر
سپين دي غاښ و انوار په روښان اسمانونه
ستا صديق ستا رفيق تر هسه و شفيق
يار غار دسردارد هجرت په مز لونه
پتولو خو بوان افضلين مي جانان¹¹⁶
به تری مه تری په آیات حدیثونه
ستا ابلق تر فراق و تپرشوی مطلق
ناز بردار ، راز کردار تر جمله حجابونه

116 دانيم بيتی په لږ تصرف را نقل سوی دئ. په اصل کي داسي و:
پتولو خو بوان پر ماگران افضلين مي جانان

دملا اميرديوان

دا بيان شـوعيان د(امير) پـه زبان
خـوش لسان درفشان دجانان صفتونه

د عشق اورمي پـرزړگي وکـړه پوښتنه
زما پر حال په چابکي وکـړه پوښتنه
شپږد اغـونه عشق را کـړي پرسينه دي
د ازخـمونه دمـرگي وکـړه پوښتنه
ورنـخـورتـه که دوا دديدن ورکړي
زما دوا ده پر هېزي وکـړه پوښتنه
بيکاره غـلام دياريمـم ورته ژاړم
نن د غـلام پر بېکاري وکـړه پوښتنه
هيڅ حاجت زمـا په کار و خدمت نشته
زما ژړا يار خـوښوي وکـړه پوښتنه
درقيب د لاسه ډـرپـړه زړه غـمجن يم
نن زما پر غمگيني وکـړه پوښتنه
عشق جـهازشوگله يې کـړم په محبت کښي
ته مـهر يان شه پر غرقـي وکـړه پوښتنه
(ملا امير) پـه سپينه زېره تل ژړا کـړي
راشه زما پر غريبي وکـړه پوښتنه

الماسي خنجر پـه لاس زمـا د دلبرده
عاشقان پـه قتلوي دا يې هنرده
چي په برخه يې خـواري د سوزگداز شي
خـود به ژاړي چي زخمي يې د زړه سرده
هـغه خوک چي وي بېغم ديار له فکـره
سـړي نه ده پـه مثال دگاو خورده

د ملا امیر دیوان

دمحبت په اوربې سوي په کلونو
چي وصال راباندي راغي نن اخترده
غلامي مي په اخلاص دکامل وکړه
اوس ماډون شوم دکامل هسي نظرده
وخادم ته دمخدوم فيض رسېږي
هيڅ شک نشته درسول دخولې خبرده
عاشقان (بې) وديدن ته هوسېږي
ځني پاتسه نام و تنگ وسيم وزرده
صادقان ديارپه مينه هغه څوک دي
چي په لاس (بې) همپشه دعشق دفترده
عاملان دشريعت مي فايضين دي
پاک الله ځني راضي هم پيغمبرده
عاشقان ترسروم سال ويارته تېردي
چي ليدلی بې جانان په خپل بصرده
ديارميني تورکودي کړم په جهان کښي
خاکساري مي جوړه کړې پرخپل سرده
گمنامي لويه رتبه ده (ملا اميره)¹¹⁷
اختلاط دزمانې دپرشور وروشرده

که وصال داشنای غواړې روغ دغه ده
بياڅه نه شي دمـرگي سخته نارده ده
نن دي وارده چي راکب پرخپل مرکب بې
له مرکبه که شيوه شوې توره شپه ده
په تياره کښي څوک رسېږي ومقصودته ؟
لوي مثال دئ نيکي واخله لارښکاره ده

¹¹⁷ اصل: گمنامي لويه رتبه ده ملا اميره فقيره.

د ملا امير ديوان

کــمبختان مي غــافلان ديار له ذکره
 لــغزیده وي و خپل نفس ته مسخره ده
 پــر همت د زاهدانو آفرين شه
 نفس شيطان يې پــه عذاب بنه تماشه ده
 پيروي د پاک قــران مو په نصيب کړې
 چي همبش ز مورپه خــوله وردو وظيفه ده
 په نصيب مــو شفاعت د پاک رسول کړې
 پاک سبحان بې کي¹¹⁸ خوشحال کړې و عده ده
 له دې خپلي بــد بختي خخه په عذاب يم
 گيله نشته پر هــر چا مي توره شپه ده
 هــر عاشق شيرين گفتن شيرين زبانه
 (ملا امير) مي درياشي ډکې¹¹⁹ ســينه ده

هغه څوک چي صادقــان وي ستاپه مينه
 محبت بې¹²⁰ همبشه پــر خپل يار وینه
 اول حال د سالک دادئ اي درو پــشه
 چي پــه حــب کي دخپل شيخ به فناه شينه
 حقيقت د حــب بې هلته ظاها ررېږي
 چي د پاک رســول په شرعه عمل وینه
 دويم حال د صادق داده په محبت کښي
 چي د پاک نبي پــه حــب کښي فنا وینه
 دريم حال فنا فی الله بــولي طالبه
 بې له ياره مــا ساواکل ترک وهينه

118 بې کي = به بې کړي

119 ډکې = ډکه بې

120 بې = به بې

دملا اميرديوان

هغه عشق نه دئ بل خسه دئ دروغ وايي
 چي خالي به له دې درو جو خوک وينه
 هرچي لار د شريعت يې وي پرې اينبي
 ره برده شيطان اورتي¹²¹ خکوينه
 که باوردي پسه آيات و حديث کپري
 ملحدي پسه طريقت کني ډېره وينه
 هغه خوک چي مستقيم پر شريعت شوه
 پسه سپين مخ به آخرت لره ورځينه
 خدايه عشق مي برابر شريعت کړي
 چي مقام دموحدی، مي روزي شينه
 (ملا امير) غريب صادق کړي ستاپه مينه
 امان را کړي په توحيد کني له لعينه

ستاد هجران په اوروسوی ارامي غواړمه¹²²
 زړه مي زخمي داستاله لاسه دوايي غواړمه
 دوامي وصل دجانان گنج نوري غواړمه
 زه خوار مسکين یم بې تسکين زه دلجو بې غواړمه
 ستاد محبت په درياب غرق صدف دري غواړمه
 زه غواص تېر (يم) ترخپل سراجرت قوي غواړمه
 له دواړو کونويم بېغم روشندلي غواړمه
 له پخته گانومي حساب کړي گمنامي غواړمه
 سيروسلوک راباندي تېرشو مقبولي غواړمه
 نفس وشيطان مي د بنمان ستامهرباني غواړمه
 زم مشرب دنقشبند پير مجددی غواړمه

¹²¹ اورتي = اورته يې

¹²² دې غزل ته پر سرکنبلي دي: مناجات فقير ملا امير محمد

دملا اميرديوان

تاچند به ســـــوزيمه نور محمدي غوارمه
در عشق تو سوختيم در و صلت رهنمايي غوارمه
عمرم عبث گذشت در طاعت عمرثاني غوارمه
پيرمي اولادد عـــــمريار پير قريشي غوارمه
ملا امير (خواريبي دامنگيرزي¹²³ غلامي غوارمه

په خـــــويانـــــو کني کلانه راشه راشه
ز مـــــاد زره محبه گـــــرانه راشه راشه
پيروي دي قبلـــــوم پـــــردو و چشمانو
ته يي نور ز مـــــاد چشمانه راشه راشه
ز ماد پيرنـــــور به رهبر شي ستا ترنوره
ستانور به شي رهبره ترسبحانه راشه راشه¹²⁴
(دا) ستانـــــورده و سيله ز ماو وصال ته
تـــــه همبش پـــــرخيل رب گرانه راشه
مـــــحبت ديار افضل تـــــردوه جهانه
ته يي ز مـــــاد زره ارمانه راشه راشه
په کامل صفت موصوف تـــــرکل عالم يي
باطن نـــــور ظاهر انسانه راشه راشه
ستامت هـــــمبشه فـــــخر په تاکاندي
تـــــه ســـــرداري دنيا نه راشه راشه
ډېر دي قـــــدر هم حرمت پرخيل خالق ده
کامل ميره دخـــــويان نه راشه راشه
کمينه امتي ســـــتاييم پاک رســـــوله
زه (امير محمد) ســـــتاد غلامانه راشه راشه

¹²³ زې = زه يي

¹²⁴ دغه بيت دري څپي زيات دئ. (هوتک)

دملا اميرديوان

عشق سـرسري نه ده چي له سره دي بدرشي
محبت عارضي نه ده چي له زړه خخه بدرشي
بيان د عشق کـومـه و سالک ته يې بنيمه
مشتق له عشقيه دئ چي پيچان پر بل شجرشي
عشقيه مي هغه شی ده چي غالب شي پرگياه
ذات دگياه ورک شي عشقيه مي پراظهرشي
مثال دمومن داده که انصاف لـري منصفه
که عشق باندي غالب شي ترگياه (بي) حال بترشي
عشق ده په دوه قسمه ته يې زده کړه اي سالکه
يومي رحمانی بل شیطانی که دي باورشي
شیطانی هغه ته وايي چي نقصان د شريعت وي
ناري تجلې ويني پـه غلط مي گاوو خرشي
رحمانی هغه ته وايي چي پر شرع مستقيم وي
شوارق به دانوار فيوضات باندي مطرشي
تميز ددي دوو گران دئ د خطر خای يې دغه ده
سالـم به ترتيب پرې هغه خوک چي بختورشي
زه (ملا امير) فقيريم په بيتوکـم بيانونه
محناج زه دو عايم که پر ماد خدای نظرشي

بدبخته زمانه شو له طاعته غافلان دي
ودين ته يې شا کـرې په دنيا پسي روان دي
بيدار شئ مومنانـ لوی سفر لري په مخه
نکير منکر به در شي سوال جواب يې په ايمان دي
کامل که دي ايمان وهيخ دي و بره خطر نشته

¹²⁵ عشق پيچان يورازگياه ده، چي پر نور وگلانور اتا و پرې.

د ملا امیر دیوان

راووزه ونیکۍ ته بد عمل دي د خان زیان دي
فهم وکه (ای) مومنه عاقبت دادنیا پاته
محصل دهرچا مرگ دی خنی پاته یتیمان دي
سپین زړه دي تورېرې گناهونه دي ډېرېرې
صیقل (بې) اسم ذات ده شریعت که پر اوړاندي
پنځه روځي ژوندون دی عاقبت به روانېرو
ژاره (ملا امیره) نفس شیطان دي د بنمنان دي

یوه درخته یې نهال کړه په قدرت کښي¹²⁶
څلور بناخ (بې) ورپیدا کړه په زینت کښي
هر (یو) بناخ له گوناگون مېوې څخه پرده
زاغان خنی محروم بلبلان گله په وصلت کښي
بلبلان چي همپشه پر گل مین ملامت نه دي
معطريې دل و جـان په حقیقت کښي
چي بلبل غـوندي صادق په مینه نه شي
دامشکل ده چي به گـلد شي په جنت کښي
ساکنان دهغي درختي هغه څوک دي
چي ترسرو تر مال تېر شي په محبت کښي
مـثال د درختي ذات د پاک حبيب ده
چا یاران یې څلـور بناخه په قربت کښي
بلبلان مي عـاشقان د خدای دوستان دي
رب ورکړې خـوشحالي په آخرت کښي
زاغان مي کافـران منکر الحق دي
محرومي شـوله ورپېښه په خلقت کښي
په اول کښي مي ابيات مـغلق ويلي

¹²⁶ داغزل په اصل کي د (نښ) په ردیف کي وه.

د ملا امیر دیوان

په آخريې معنی گوره په وضحت¹²⁷ کښي
ر به سر و مال قـربان زما تر نبي کړي
(ملا امير) غريب غلام تل په خدمت کښي
عاشقان ديار جـفا پرو فابولي
(ملا امير) فقير مغموم ده په هـجرت کښي

د خپل اشـنای ديدن له تلمه په تلوار...
زه خبر نه وم چي په مخه رقيبـان راځي
ديار دغم گـردو غبار زما پر ځان راځي
ديار له عشقه مي خوناب نن تر چشمان راځي
(را) ميسر به وصال نه شي بي ژړا عالمه
د فراق او بنکي مي بهرې پري گربوان راځي
دا دنيا که همگي گل وگلـزار شي
عـاقبت به شي فنا دمرگ خزان راځي
څه دغم ژوندون بي زما په قسمت را کړي
بي له ياره د عشق دو دمي تـردهان راځي
زما په او بنکـو هـيڅ اثر پر جانان نه شي
زما پر حال نن په ژړا زمين اسمان راځي
سرگردان و پايـدوان پـردا دنيا يمه
ترک به نه کړم ستا طلب که هر څو زيان راځي
د جنت تـرگلـو زياتي تـماشه ده
چي مستغرق شم ديار فيض لکه باران راځي
که وفانه کـرې نن دژوند رـمق باقي ده
او که نه وي (ملا امير) غـريب گريان راځي

¹²⁷ وضحت = وضاحت ، څرگندتيا

دملا اميرديوان

(ملا اميره) جنت پر پرده دديار شه محبتي¹²⁸

**

*

*

*

*

¹²⁸ تردي غزلي وروسته دنسخي په پای کي د (زمامقصود) رکاب راغلی دئ خونسخه پرهمدي خای نيمگرې ده اوزه نه پوهېږم چي خوباني به يې لوبدلي وي (م. هوتک).

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**